

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Nina Valešová

V L E Z STAVITELE PODLE NOVÉHO OB ANSKÉHO ZÁKONÍKU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Josef Sala , Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 6. 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Nina Valešová

Ráda bych na tomto místě podkovala panu doc. JUDr. Josefu Salovi, Ph.D.,
vedoucímu mé diplomové práce, za cenné rady, užitečné připomínky a odborné vedení
při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický vývoj českého a římského práva.....	3
1.1. Obecný občanský zákoník.....	3
1.2. Vznik první republiky.....	4
1.3. Období po nástupu komunismu.....	5
1.4. Soukromé právo po 17. listopadu 1989.....	6
2. Definice pojmů v římském právu.....	8
2.1. Římské právo.....	8
2.2. Pozitivnost a římskost.....	10
2.3. Závazek.....	10
2.4. Římské.....	11
2.5. Náhradnictví.....	12
2.6. Odkazovník.....	13
2.7. Římské tituly.....	13
3. Rekodifikace soukromého práva.....	15
3.1. Cíle a účel nové úpravy.....	16
3.2. Zásady římského práva podle nového občanského zákoníku.....	17
3.3. Právní jednání ovlivňující vypořádání závazkového majetku.....	18
3.3.1. Dovětek.....	19
3.3.2. Negativní závazek.....	20
3.3.3. Přikázání započtení na římský podíl.....	21
3.3.4. Smlouva o zveřejnění se římského práva.....	23
3.3.5. Povolání vykonavatele.....	24
3.3.6. Světské nástupnictví a světský fond.....	26
3.3.7. Darování pro případ smrti.....	29
4. Účinnost závazků v právních vztazích.....	30
4.1. Římská smlouva.....	30
4.1.1. Předmět římské smlouvy.....	32
4.2. Závazek.....	33
4.2.1. Platnost závazku.....	34
4.2.2. Formy závazku.....	36

4.2.2.1.	Závěry pořízená ve jednu listinou	37
4.2.2.2.	Závěry ve formě soukromé listiny	38
4.2.2.3.	Privilegované formy závěti	40
4.2.3.	Závětní podmínky, podmínky a doložení	44
4.2.4.	Zánik závěti	46
4.2.4.1.	Zřízení závěti později	46
4.2.4.2.	Odvolání závěti výslovně	47
4.2.4.3.	Odvolání závěti mlčky	48
4.2.4.4.	Vyjmutí závěti z notářské úschovy	48
4.2.5.	Dědická substituce	49
4.3.	Vzájemný vztah dědických titulů	49
4.3.1.	Zákonná dědická posloupnost	50
4.3.2.	Vztah závěti a dědické smlouvy	50
4.3.3.	Vztah odkazu a závěti	51
5.	Odkaz	52
5.1.	Druhy odkazu	53
5.2.	Zřízení odkazu	54
5.3.	Podmínky odkazu	55
5.4.	Nabytí odkazu	56
6.	Vydělení a ochrana nepominutelných dědic	58
6.1.	Nepominutelný dědic	58
6.2.	Povinný díl	59
6.3.	Dědický výtěžek	60
	Závěr	63
	Použitá literatura	65
	Seznam použitých zkratk	70
	Resumé	71
	Abstract	72
	Název diplomové práce v anglickém jazyce	73
	Klíčová slova	73
	Key words	73

Úvod

fiálná událost se nedá popsat jako jist j-í, o níž víme, že nevyhnuteln nastane, nejl smrt. Smyslem tohoto výroku je p edeslat, jak nepopiratelnou roli sehrává následné d d ní v na-ích b flných flivotech. Úmrtí osoby je událostí, která je právn relevantní p i vzniku, zm n nebo zániku nespo tu práv a povinností a je speciální práv v mofnosti se na ni v tomto ohledu pat i n p i pravít. K tomuto ú elu slouží ustanovení d dického práva obsažená v ob anském zákoníku. Oblast této úpravy je neodmyslitelnou sou ástí existence každého z nás a jejím cílem je p edev-ím zachování kontinuity p i p echodu ve-kerého jm ní zem elé osoby.

Zákon . 89/2012 Sb. nám dnes, po kompletní rekonifkaci, dává spoustu mofností pro uspo ádání svých majetkových pom r pro p ípad smrti. Nebylo tomu ale tak vřdy a p edev-ím od 50. let 20. století byla z ejmá snaha o potla ení i úplné zamezení volného po izování pro p ípad smrti ve prosp ch intestátní d dické posloupnosti. Civilní právo zaznamenalo posílení institut sv d ících z staviteli afl novelizacemi ob . zák. z roku 1964 a nutno poznamenat, že zm ny, i p es jisté úsilí, nebyly dosta ující.

Stále v t-í tlak na navrácení se k ímskoprávní nauce a evropským ko en m, zp sobený nevyhovující úpravou práva soukromého, vyvolal rekonifkací snahy jifl v porevolu ní dob let devadesátých. Ov-em složitost problematiky a pot eba e-ít nespo et nastalých p ekáfek odsouvala datum mofného p íjetí nového kodexu na neur íto.

Afl z kraje roku 2012 se po dlouhých p ípravách poda ilo p íjmout ob anský zákoník, zpo átku nazývaný šnovýõ. Datum zadání tématu mé diplomové práce byl 6. leden 2014, a proto se v názvu objevuje onen, jifl p ekonáný termín. Dnes, po více nejl roce a p í jeho ú innosti je nevhodné tento výraz pouřívát, a proto se zkratka NOZ objevuje v textu jen v obsazích citací. Dal-í uřlíváné zkratky pro civilní kodexy se ídí usnesením Nejvy-řho soudu eské republiky ze dne 12. 2. 2014, ve kterém se kolegium zabývalo pouřlíváním zkratk pro šstarýõ a šnovýõ ob anský zákoník. Po diskusi a vyjád eních ostatních soud se usneslo na variantách šob . zák.õ pro zákon . 40/1964 Sb. a šo. z.õ pro dnes ú innou úpravu. Rozhodnutí NS samoz ejm respektují a snařím se ho v následujících kapitolách drřlet v-ude tam, kde je to mofné.

Samotná práce si klade za cíl vystihnout a analyzovat změny v českém právu a popsat jednotlivé instituty související s autonomií vlezavitele. Celý text je členěn na kapitoly, které se dále rozdují na oddíly, případně, pro větší přehlednost i na pododdíly.

První kapitola je vnována historickým východiskem proměn českého práva za poslední dvě století a snaze o kontextuální pochopení všech radikálních změn, jež probíhaly v této oblasti soukromého práva.

Úelem kapitoly druhé je definování jednotlivých základních pojmů, bez nichž bych se při psaní této studie nemohla obejít, a které jsou imanentní úpravě dědění. Některé z nich zde popisuji obecně a dále se věnuji jen jejich reálným formám, jiné zde v podstatě vyerpám, protože plně nesouvisí se zadaným tématem.

Třetí kapitola pojednává o již zmínované rekonstrukci soukromého práva, nyní ovšem mnohem podrobněji. Ze začátku líčím průběh prací a příprav na o. z. 2012, jeho záměr a cíl, ovšem jádrem této části jsou hlavně základní zásady a principy prostupující celé české právo. V posledním oddílu se zabývám přímo právními jednáními, jež ovlivují vypořádání z stavitelovy pozstalosti. Uvádím zde také jejich výčet a popis, jelikož se většina z nich v našem právním řádu objevuje po dlouhé době.

čtvrtá a nejpodstatnější kapitola se podrobně věnuje českým titulům, a to hlavně české smlouvě a závěti, protože v nich se nejvíce odráží veškerá právní z stavitel. Snažím se zde zdraznit novoty a popsat všechny možnosti, které tyto dvě formy dědění poizujícím mortis causa nabízejí.

Pro úplnost a vyerpání zadání přidávám v kapitole páté ještě výklad zbývajících institutů, jimiž se na základě z stavitelových rozhodnutí upravuje nápad pozstalosti na dědice a jsou proto dalšími podstatnými variantami, jimiž lze modifikovat přechod jmění pro případ smrti.

V závěru shrnuji obsah své diplomové práce a zhodnocuji změny po rekonstrukci soukromého práva, s konstatováním, že je třeba chvíli vyčkat, ať budou vyuffivány nově nabízené způsoby nakládání s pozstalostí v praxi.

1. Historický vývoj českého a slovenského práva

V této kapitole bych se ráda zaměřila na vývoj českého a slovenského práva na našem území, a to na dobu od posledních dekád vlády Habsburské monarchie až do nedávné parlamentní reformy soukromého práva, uskonalené zákonem č. 129/2014, kterým se právo soukromé v podstatě navrácí ke svým premoderním kořenům a více se přibližuje klasickému římskému právu. Vynechám části českých dějin, které si jistě zaslouží velkou pozornost ze spousty jiných zdrojů, avšak z logických důvodů bych neměla dohlédnout k žádným změnám úpravy práva českého, a proto se dále v diplomové práci nebudu zabývat o období mnichovského diktátu a Protektorátu Čechy a Morava, kdy byly veškeré snahy o novelizaci stávající právní úpravy utlačeny.

V období trvajícím přibližně dvě století, prošlo české a slovenské právo opravdu dramatickými změnami. Největší nastaly především v oblasti autonomie vlezla z stavitele, která je stěžejním projevem osobní svobody v rámci českého práva, a na které se dá přehledně a znázornit míra výslovnosti společnosti v oblasti svobodného nakládání se soukromým majetkem.

1.1. Obecný občanský zákoník

V zemích Habsburské monarchie, později tzv. Rakousko-uherska, bylo české a slovenské právo upraveno v rámci práva civilního v obecném občanském zákoníku z roku 1811, všeobecně známém jako ABGB. Tento zákoník platil ve všech zemích rakouského císařství, vyjma zemí Koruny uherské, nabyl účinnosti 1. ledna 1812 a na našem území si udržel platnost rekordně dlouhou dobu i navzdory všem změnám ve státním zřízení, 2. světové válce a ideologickým směřením. V platnosti zůstal až do roku 1950¹, resp. 1965, kdy byl vydán zákoník práce, který zrušil jeho poslední ustanovení. Obrovský dopad a vliv, který měl při svém vzniku, si v určitém smyslu ponechal dodnes. Nejen, že je doposud pramenem rakouského soukromého práva, ale nyní, v reakci na rekonstrukci

¹ MALÝ, K a kolektiv, *Dějiny českého a slovenského práva do roku 1945*, Praha: Linde Praha a. s., 1997, str. 167

u nás, je s nadsázkou východiskem také na-eho práva soukromého, jelikož inspirace p i tvorb ob anského zákoníku . 89/2012 Sb. je zmín na jifl v D vodové zpráv , a to ve form základního zdroje pro vládní návrh zákona z roku 1937.²

Konkrétn u d dického práva platilo pravidlo, že smrtí z stavitele byl jeho poz stalostí my-len souhrn v-ech práv a závazk , pokud se nezakládaly jen na jeho osobních pom rech. *šD dic, který cht l d dit, se musel p ihlásit a uvést titul, z n hořl tak iní (d dická smlouva, záv , zákon), a také musel uvést, zda se p ihla-uje bezvýjime n , nebo s výhradou dobrodiní soupisu.*³ Dále zde byly v platnosti na ízení, která byla obsařena v záv ti, nap íklad p íkazy, odkazy a podmínky, jenřl z na-eho práva na dlouhou dobu v dal-ím období vymizela.

1.2. Vznik první republiky

Jak je nazna eno vý-e, vznik eskoslovenské republiky v roce 1918 nep inesl zatím řládné zm ny v úprav práva soukromého. To se ídilo obecným ob anským zákoníkem z roku 1811. Takzvaným recep ním zákonem . 11/1918 Sb., o z ízení samostatného státu eskoslovenského, který byl na území eských zemí p evzat, recipován, z právního ádu Rakouska ó Uherska. Proto byl u nás ú inný zákoník rakouský, a to na základ ustanovení 1. 2 *šVe-keré dosavadní zemské a í-ské zákony a na ízení z stávají prozatím v platnosti*⁴. By z tohoto lánku jasn vyplývá, že m lo být p evzetí právního ádu jen prozatímní, nepoda ilo se, s ohledem na neut -enou situaci v Evrop a komplikovanost problematiky, soukromé právo novelizovat. Zde je je-t t eba zd raznit fakt, že ABGB platil jen na území eského království, nikoli na Slovensku, z tohoto dvodu byly rekonifika ní snahy za první eskoslovenské republiky podpo eny také cílem upravit stávající stav dvojí právní úpravy ó eské a slovenské. A koliv byly práce zahájeny uřl v roce 1920 a vládní návrh ob anského zákoníku byl v roce 1937 hotov, nebyl v-ak nikdy kv li jifl zmín né vyhocené mezinárodn politické

² D vodová zpráva k návrhu nového ob anského zákoníku: oficiální text d vodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zákona>

³ TĚWESTKA, J.; DVO ĀK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV. Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. XIX*

⁴ Zákon . 11/1918 Sb., o z ízení samostatného státu eskoslovenského, 1. 2

situaci přijat. I přes jeho neúspěšnost považují za správné ho v tomto místě zmínit, jelikož se stal jedním z východisek o. z. 2012.

1.3. Období po nástupu komunismu

Jakmile mluvíme o právu občanském, automaticky si představíme soukromý majetek, se kterým máme svobodně disponovat. Ne vždy byla ovšem existence soukromého vlastnictví podporována. Práv v této době měl z stavitel neomezené možnosti projevit vliv o další osudu svého majetku po smrti. Situace se začala zhoršovat po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 a následným vydáním tzv. státního občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. Zákoník byl vyústěním právníkové dvouletky, zavedl nové formy vlastnictví s preferencí jeho takzvaných socialistických forem a snažil se o vymizení rozdílu mezi veřejným a soukromým právem, jenž byl znakem kapitalismu a buržoazie a v nově budovaném zřízení ufl neml místo. Přijetím kodexu se naprosto změnila funkce občanského práva a jako každé další odvětví práva občanského se změnilo působit novým společenským poměry, které byly v Československu nastoleny. Vznikem těchto druhů vlastnictví se stalo, především tem pozstatosti byly ufl jen věci osobní spotřeby, rodinné domy, především domácí a úspory nabyté prací. Občanské právo bylo v zákoníku zrušeno a na konec, v němž byl spatřován *šjakýsi přechod k rodinnému právu, kde neml je občanské právo funkční záměrem*.⁵ a z stavitelova autonomie v le tak byla, oproti dřívejší vysoké míře volnosti, potlačena.

Změnu zaznamenal i nkolik desetiletý platný princip nabytí občanských, kterým se přijetím občanského zák. 1950 stal již den smrti z stavitele. V duchu potlačování možností nakládání se soukromými statky dle svého uvážení, bylo mnoho dalších institutů redukováno. Již zde se z úpravy občanského práva ztratila dnes opět navrácená občanská smlouva a odkazu se v noval pouhý jeden paragraf. Také veškeré výhrady u jiných podmínkami, příkazy, společenským nástupnictvím nebo doložením času se staly neplatnými a bylo tak velmi zjednodušeno občanské zřízení a celá úprava přechodu z stavitelových práv, jako taková.

⁵ HOLUB, R. Komentář k občanskému zákoníku: právo občanské, Praha: Orbis, 1957, str. 14

Vzhledem k přijetí nové československé ústavy, která se stala proklamací zavržení socialismu a budování cesty ke komunismu, byla dle představ stranického špolitbyrao pot eba vytvo it ob anský zákoník nový, zohled ující je-t radikáln j-í my-lenky. Pokud budeme zákoník z roku 1950 považovat za ideologický, pak musíme vid t zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, jenfl z t chto politických pom r vze-el, jako úplnou deformaci klasických tezí ímského a kontinentálního práva. *šHorlivost eskoslovenských kodifikátor ilustruje skute nost, fle OZ 1964 svou radikálností p ed il dokonce model sov tského ob anského práva.*⁶ Tento kodex lze chápat jako faktický odklon od ve-kerých tradi ních institut , jenfl byly ze zákona zcela odstran ny nebo odsunuty do pozadí.

Pokra oval tedy trend sniflování po tu ustanovení, která se týkala práva d dického, cofl vyústilo v úplné vypu-t ní odkazu a mořnosti z eknout se d dictví, ímfl se op t snířila autonomie v le z stavitele.

Nerada bych zde zabíhala hloub ji do eských právních d jin a jsem si jistá, fle toto období by svými zm namí v oblasti práva vydalo na nejednu diplomovou práci, proto, p edev-ím v následující podkapitole, jen ve zkratce zmíním novely práva civilního, úzce se dotýkající tématu mé diplomové práce.

První a jednou z nejd leřit j-ích zm n ob . zák. 1964 byla novela provedená zákonem . 131/1982 Sb., kterým se m ní a dopl uje ob anský zákoník a upravují n které dal-í majetkové vztahy, jeřl po nezda ené koncepci radikálního kodexu navracela klasické prvky zp t do na-eho právního ádu a více se snařila vyhov t praktickému řivotu nejen ideologickému dogmatu. Co se týká d dického práva, nejv t-ím posunem vp ed bylo op tovné zavedení mořnosti vyd d ní a v kontextu s platností záv ti i obnovení ú ink relativní neplatnosti právních úkon .

1.4. Soukromé právo po 17. listopadu 1989

Nové hospodá ské, sociální a politické podmínky nastolené po listopadu 1989 nutn pot ebovaly zákonnou oporu v podob aktuální úpravy, jenfl by reflektovala celospole enskou prom nu. Nejpodstatn j-ím d vodem porevolu ních zm n proto byla

⁶ KUKLÍK, J. a kol. D jiny eskoslovenského práva 1945 ó 1989, Auditorium, 2008, str. 521

nutnost obnovy soukromého práva v jeho standardech v rámci kontinentálního práva a návrat k evropským ko en m.

První polistopadovou novelizací ob anského práva se stal zákon . 509/1991, jeho hlavní úkolem bylo upravení ob anského práva v souladu s přijatou Listinou základních práv a svobod a provedení nejd ležitějších zm n vedoucích k p ekonání pot ebné doby p ed přijetím nového kodexu civilního práva. D dického práva se zde týkalo n kolik ustanovení o vyd d ní, formách záv ti a t ch, jenfi roz-í ila t etí d dickou skupinu o potomky sourozenc a zavedla dal-í skupinu novou, tvrtou, jenfi povolávala k d d ní prarodi e z stavitele nebo jejich d ti.⁷ A koliv byla chápána jako do asné provizorium a my-lenka na novou kodifikaci existovala jifi dávno p ed rokem 1991, m fleme vid t, fe se v-e poda ilo, po n kolika neúsp -ných pokusech, dovést do zdárného konce aflu celých 20 let pozd ji.

⁷ WESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. XX

2. Definice pojmů v občanském právu

Občanské právo je částí práva soukromého a je jednou z oblastí, které se rekonstrukce dotkla nejvýrazněji. Šlo proti předchozím ustanovením, které stanovily upravu občanského práva celkem 245 ustanoveními hlavy III části třetí občanského zákoníku, k nimž je třeba připočítat institut darování pro případ smrti (§ 2063 a násl.) a rovněž procesní ustanovení ohledně řízení o pozstalosti v novém zákoně o zvláštních řízeních soudních.⁸ V tomto zákoně upravujícím ryze procesní stránku se občanského řízení týkají ustanovení § 98 - § 288. Předchozí v tomto ohledu jasně demonstrovají obrovskou změnu, kterou úprava práva na pozstalost přinesla. Rozmnožení ustanovení nemá na svém místě pouze za účelem nahrazení staronových institutů do právního řádu, nýbrž také rozšíření a v této míře možností u těch, které znala již předchozí úprava.

Vzhledem k tomu, jak diametrálně se liší současný občanský zákoník od předchozího a jak moc se změnilo pojmosloví v souvislosti s navrácením se k tradičním právním termínům, považuji za nutné si hned v počátku mé práce vymezit jednotlivé termíny tak, jak jsou chápány a vysvětlovány nyní. Není ale třeba uvádět všechny, ani na to není v této kapitole prostor, proto se budu vnovat jen těm, které považuji za elementární a nezbytné legálně definovat a také těm, které se v našem právu objevují po dlouhé době nebo zcela nově.

2.1. Občanské právo

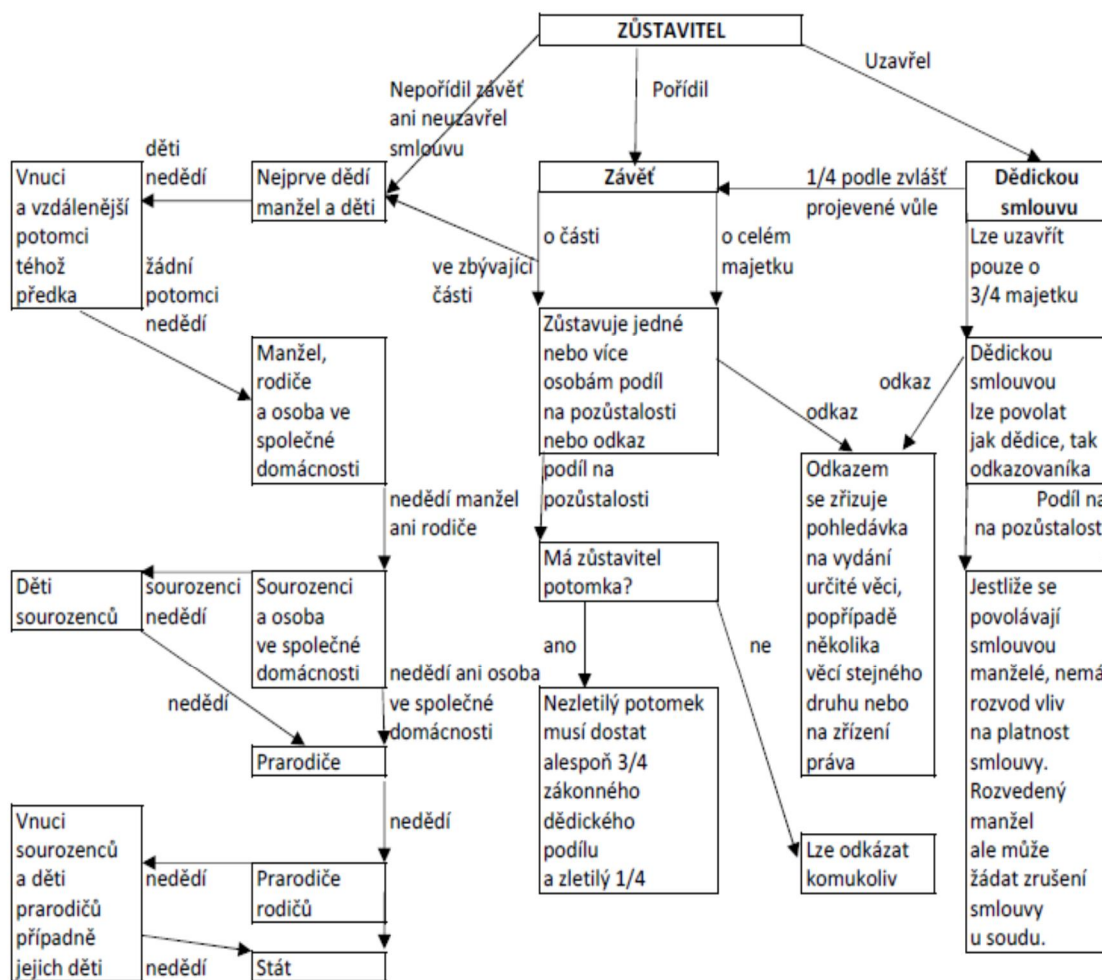
Občanským právem rozumíme podle ustanovení § 1475 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. právo na pozstalost a na poměrný podíl z ní. Zákonným východiskem je článek 11 Listiny základních práv a svobod, kde v odstavci 1 v třetí větě stojí, že se občanské právo zaručuje.

Hned v prvním paragrafu hlavy III s názvem Občanské právo se tak setkáváme s novinkou ve formě přesného určení toho, co právo občanské vlastně znamená. V občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. se této oblasti věnovala část sedmá se stručným názvem občanské právo, která neobsahovala žádné vymezení uvedené výše a velmi

⁸ TOMEŠKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. XVII

stru n za ínala § 460, který zní: šD *dictví se nabyvá smrtí z stavitele*.⁹ Podle mého názoru je ufl u prvního ustanovení jasn z ejmé, fle bylo p i tvorb nového ob anského zákoníku d razn dbáno na komplexní pojetí a systemati nost, cofl hodnotím velmi kladn a p i takové rozsáhlosti kodexu i jako praktické a svým zp sobem nevyhnutelné opat ení.

Pro lep-í pochopení následujících poj m a jejich provázanosti p ikládám schéma z lánku Kate iny Hyn icové s názvem Jak se bude d dit podle NOZ?, uve ejn ném v periodiku Právní rádce v roce 2013.¹⁰



⁹ SVEJKOVSKÝ J., *Nový ob anský zákoník, Srovnání nové a sou asné úpravy ob anského práva*, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2012, str. 332

¹⁰ HYN ICOVÁ, K. Jak se bude d dit podle NOZ?, *Právní rádce*, 2/2013

2.2. Poz stalost a d dictví

Specifickým rysem ú jiné úpravy je rozli-ení mezi poz stalostí a d dictvím. Oba termíny jsme sice znali ufl d íve, ov-em bez legální definice v zákon , a mohlo tak asto docházet k nep esnému pouflívání a zám nám.

Úm-ím pojmem je zde poz stalost, která znamená ve-keré jm ní z stavitele v okamfiku jeho smrti, mimo práv ryze osobní povahy, které dále na d dice nep echázejí. T mito jsou práva a povinnosti úzce spjaté se zem elým, jako je manfelství, vyflivovací povinnosti, dále také n které povinnosti ze závazkov právních vztah , n která v cná práva, pracovní pom r a dal-í. Sloflitá situace je v p ípad nárok na bolestné a náhradu za ztíflení spole enského uplatn ní, protofle v minulosti téfl zanikaly okamfíkem smrti po izujícího, ale po zm n právní úpravy se s ú inností od 1. 1. 2007 stávají p edm tem d d ní.¹¹

To znamená, fle poz stalostí je v-e, co m fle, ale v zásad téfl nemusí p ípadnout na d dice. Naproti tomu ta ást poz stalosti, která skute n d dici p ípadá, se nazývá d dictví.

2.3. Z stavitel

Z stavitelem rozumíme takovou fyzickou osobu, jejífl práva a povinnosti p echázejí její smrtí nebo prohlá-ením za mrtvého na d dice. Zcela zásadní my-lenkou je dle o. z. 2012 závaznost z stavitelovy v le, cofil je markantní zm na oproti ob . zák. 1950 a ob . zák. 1964, kde byla výrazn potla ena. P ed ú inností dne-ního ob anského zákoníku tak existovala moflnost odklonu od textu záv ti, kde byly p id leny jednotlivé ásti majetku dle p ání po izujícího a d dici si rozd lovali majetek podle svých dohod nezávisle na textu poslední v le. *šNyní do-to k zásadnímu obratu, kdy je rozhodující v le z stavitele a ta musí být dodrflena, d dici se musí v li z stavitele podrobit, pokud cht jí d dit.*¹²

¹¹ Rozsudek Nejvy-ího soudu R, sp. zn. 21 Cdo 936/2010 ze dne 4. 4. 2011

¹² WESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. XXII

Zásada závaznosti v le z stavitele je tedy jednou z klíčových zásad celého odvození práva dického a promítá se do v t-iny jeho ustanovení. Jako její nejdůležitější dopad se jeví vykládání závaznosti (potažmo dovtaku) tak, aby byl pochopen především její smysl a účel, to znamená, že se opravdu zkoumá obsah pořízení pro případ smrti a forma ustupuje do pozadí. Aplikaci tohoto principu najdeme přímo v zákoně, a to například v těchto ustanoveních, která umožňují konverzi jednoho institutu v druhý, za předpokladu splnění podmínek pro jeho platnost. *š Uplatnění v le z stavitele posiluje § 1569 o píkazu, kdyfl stanoví, že píkaz se posuzuje jako rozvazovací podmínka, takže se z stavení práva zmaří, nebude-li píkaz proveden.*¹³ Neoddiskutovatelným přínosem je tedy snaha o podřízení platnosti pořízení i přes možné nedostatky.

2.4. D díc

Definice zní vcelku jednoduše, a to tak, že d dícem je osoba zpsobilá nabytá d dicitví. Jako d díc (i odkazovník viz 2.5) může být povolána i právnická osoba, která dokonce ještě nevznikla a která má vzniknout teprve v budoucnu a považuje se za zpsobilou, pokud vznikne do jednoho roku od z stavitelovy smrti. Dříve touto právnickou osobou mohla být pouze nadace a nadační fond, dnes už to může být jakákoliv další právnická osoba, tudíž i libovolná korporace.

Co se týká d díců, jakožto osob fyzických, jsou některé dle ustanovení § 1481 z dického práva vyloučeny. D dicky nezpsobilí jsou ti, kteří se dopustili úmyslného trestného činu proti z staviteli, jeho potomkům nebo manželu nebo zavrženého činu proti jeho poslední vůli, ledaže jim z stavitel tento čin výslovně prominul. Dále dle § 1482 je z dického práva, jako zákonný d díc, vyloučen i manžel z stavitele, pokud v době smrti probíhalo řízení o rozvod manželství na návrh z stavitele, a manžel se na něm dopustil činu naplnujícího znaky domácího násilí. Poslední zmíněnou skupinou, jenž je d dicky nezpsobilá též dle § 1482, jsou rodiče, zbavení rodičovské odpovědnosti, pokud její výkon zneužívali nebo ji z vlastní viny závažným způsobem zanedbávali, a to pí d d ní po dít ti dle zákonné d dické

¹³ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. XXVII

posloupnosti. D vody d dické nezp sobilosti se tedy dají shrnout následovně : *šD dická nezp sobilost vylučuje z d dického práva osobu, která se dopustila inu, v jejích d sledku se stala nehodnou d dictví nabýt, protože by její podílení se na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po z staviteli odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce.*¹⁴

2.5. Náhradnictví

D dické náhradnictví, označováno též jako obecná i vulgární substituce, umožňuje uje povolávat za d dice osoby odlišné od d dice předpokládaného. D je se tak tehdy, kdy tento primární d dic d dictví nenabude. *šZ stavitel bude mít možnost zvolit si náhradníka třeba pro případ, že p vodní d dic zemře, i d dictví odmítne. Bude také moci p ikázat svému d dicovi, aby majetek, který tento d dic p íjal, byl pro případ tohoto d dice p veden na ustanoveného následného d dice.*¹⁵

Náhradník nastupuje pouze, pokud ten, jehož z stavitel označil jako obmyšleného, nakonec část pozstalosti nezíská, a to z jakéhokoliv myslitelného dvodu. Může se jednat o objektivní okolnosti, jako jsou smrt, prohlášení za mrtvého nebo ztráta d dické zp sobilosti na straně jedné a odmítnutí d dictví na straně druhé. Zajímavostí, alespoň pro mne, je fakt, že z stavitel by mohl ve svém pořízení mortis causa pamatovat pouze na tu kterou variantu, pro níž presumovaný d dic nedělí, a ustavit ho náhradníkem například jen v případě smrti p vodního obmyšleného.

Tímto způsobem lze ustanovit další náhradníky již uvedeným náhradníkem, a tak stále dál, jejichž jedinou povinností je schopnost nabývat d dictví, i když být d dicky zp sobilý, v okamžiku z stavitelovy smrti.¹⁶

Existence náhradnictví vyplývá z možného požadavku po izujícího vyhnout se zákonné posloupnosti tam, kde se uprázdnil podíl na pozstalosti a v této souvislosti by došlo k p ír stku, akrescenci, k podílu n kterého z ostatních účastníků d dického řízení.

¹⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou d vodovou zprávou*, Sagit, 2012, str. 605

¹⁵ LINHART, A. *Revoluční změny v d dickém právu*, Justice, 2013

¹⁶ SVOBODA, J., KLÍČKA, O.: *D dické právo v praxi. I. vydání*, C. H. Beck, Praha 2014, str. 156

2.6. Odkazovník

Jako posun správným směrem vnímám nový institut odkazu, který od 1. 1. 2014 umožní uje pro případ smrti odkázat určitou věc i jinak, než povoláním za dědice, jako tomu bylo v předchozí úpravě. Tento postup byl nevyhovující především kvůli principu univerzálního dědického nástupnictví, který mimo jiné znamená, že tento povolaný dědic nezískává jen svoji odkázanou věc a tudíž podíl na dědictví, ale získává i s tím spojený podíl na dluhách. V této změně spatřuji velký význam především v tom, že díky vylenění z povinnosti přispívání na závazitelova pasiva se dá odkaz dobře vyúplňovat k různým charitativním a dalším obdobným účelům.

Jak říká sám zákon, odkazovník není dědicem, proto odkaz také nepatří mezi dědické tituly, jen mu v dědictví vzniká právo na vydání odkázané věci. Odkazovník je tedy osoba, jejíž má nárok na plnění v dědictví právnímu nástupci z stavitele, odkazem obtíženého.

Blíže se tomuto tématu věnuji v kapitole páté s názvem Odkaz.

2.7. Dědické tituly

Pokud existuje majetek zemřelé osoby, který je možné dědit a existuje také alespoň jeden zprávný dědic, pak je posledním článkem dědického nástupnictví takzvaný dědický titul. Velkou novinkou, kterou rekonstrukce přinesla, je zvýšení počtu dědických titulů neboli dědických dědů, na jejichž základě se osoba stává dědicem. K již známým dvěma přibyl ještě ten, kterým je dědická smlouva. Dědické dědové jsou dnes taxativně vymezeny v § 1476 o. z. 2012 a jsou jimi zákon, závěť a dědická smlouva upravená v občanském zákoníku v oddíle šestém § 1582 - § 1593.

Dědění ze zákona je historicky nejstarším dědickým titulem, jenž nastupuje všude tam, kde zavitel o celém svém majetku nerozhodne závěť nebo jiným pořízením pro případ smrti a neurčí tak osud svého jmění vlastním úkonem. Zákonná posloupnost je v o. z. 2012 upravena v díle 4 ustanoveními § 1633 - § 1641.

Akoliv se intestátní posloupnosti věnuje poměrně nízký počet ustanovení, prošla od bývalé právní úpravy značnými změnami. Tou první a nejdůležitější je

rozí ení t íd, d íve skupin, zákonných d dic ze ty na –est a tím rozí ení po tu d dic , kte í dnes p icházejí v úvahu p i tomto typu p echodu poz stalosti. D dické t ídy jsou vytvá eny dle proximity rodinných vztah . Tato blízkost vychází z právního smyslu rodinného práva, tudífl nemusí zohled ovat biologická ani faktická pouta mezi p íbuznými. Uplat uje se zde n kolik základních princip , princip familiarizace, díky n mufl vzniká nárok na d dictví p írozen pro ur itý okruh osob a princip reprezentace, kdy p i uvoln ní podílu jednoho d dice, p ístupují místo n j jeho zákonní nástupci.

System zákonného d dického nápadu je ovládán stupn m p íbuzenství, ídícím se po tem zrození, a spo ívá v postupném povolávání d dic z jednotlivých t íd po sob . Nov se zákon zmi uje také o n kolikerém p íbuzenství a pravidle pro postup p í existenci takové situace. Ten, kdo bude se zem elým p íbuzný z více stran má nárok na v–echny tyto podíly a nastupuje tedy ve v–ech d dických t ídách podle svých rodinných pout.

Pov–imn me si také ustanovení o odúmrti: *šNed dí-li fládny d dic ani podle zákonné d dické posloupnosti, p ípadá d dictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný d dic; stát v–ak nemá právo odmítnout d dictví, ani právo na odkaz podle § 1594 odst. 1 v ty t etí.*¹⁷ Tento paragraf je zlomový p edev–ím v rámci mezinárodního práva soukromého. *šDosud toti fl platilo, fl e kdy fl zem el eský ob an vlastnící nemovitosti v zahrani í nemající ani zákonné d dice, právem odúmrt p ípadly nemovitosti státu, ve kterém se nacházejí. Vystupuje-li nov eský stát jako zákonný d dic, p ípadnou nemovitosti podle d dického práva jemu.*¹⁸

Vzhledem k vybranému tématu své záv re né práce, která pojednává o v íi z stavitele, se nebudu dále zabývat zákonnou d dickou posloupností, kde se nem fl e svobodné rozhodování po izujícího nijak projevit, a proto z d dických titul podrobn rozeberu pouze záv a d dickou smlouvu.

¹⁷ Zákon . 89/2012 Sb., ob anský zákoník, v platném zn ní, § 1634 odst. 1

¹⁸ BEZOU^TKA, P; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový ob anský zákoník: Nejd leflit j–í zm ny*, Anag, 2013, str. 211

3. Rekodifikace soukromého práva

Již od devadesátých let působila komise pro rekodifikaci civilního práva při Ministerstvu spravedlnosti České republiky, skládající se ze zástupců z řad advokátů, notářů, soudců a akademických pracovníků, kteří se mohli podílet na nové podobě občanského zákoníku.

Její dva členové, prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš a doc. JUDr. Michaela Zúklínová, byli pověřeni tehdejším ministrem spravedlnosti přípravou vnitřního záměru nového kodexu, jenž měl za úkol ukázat základní nárt budoucí úpravy a řešení problematických nebo nedostatečných částí té stávající.

Dne 18. 4. 2001 byl tento vnitřní záměr schválen a zavazoval tak zpracovatele při přípravě paragrafového znění návrhu, jenž byl představen 17. 5. 2005. Zajímavostí je, že byl obsah jednotlivých ustanovení průběžně vyvozen na internetových stránkách a bylo tak umožněno se vyjádřit i široké veřejnosti.

V lednu roku 2009 byl vládou předložen návrh zákona o mezinárodním právu soukromém, zákona o obchodních korporacích a konečně i nového občanského zákoníku, který mezi lety 2005 až 2009 probíhal na kolik podstatných událostí, válečích se k návrhu. Za prvé to bylo vytvoření reorganizované komise, jejíž práce byla předložena roku 2007 po řadě diskusí, konferencí a debat na úrovni relevantních institucí, leckdy i s mezinárodním zastoupením. Dále probíhalo rozeslání dopisů s připomínkovým řízením, kde byl návrh drtivou většinou podpořen, byť s navrhovanými úpravami a doporučeními a v neposlední řadě byl zpracován velmi kladný jazykový posudek návrhu občanského zákoníku Ústavem pro jazyk český Akademie věd České republiky.¹⁹

Nerada bych zabíhala do vnitřních podrobností, tak jen připomenou dlouhou cestu zákoníku přes připomínkové řízení, předložení Legislativní radou vlády, schvalování v jednotlivých komorách parlamentu následované podpisem prezidenta republiky dne 20. února 2012 až k vyhlášení nového občanského zákoníku dne 22. března 2012 v částce 33 Sbírky zákonů pod číslem 89/2012 Sb. Termín účinnosti kodexu byl schválen rozhodnutím vlády na 1. 1. 2014.

¹⁹ Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online], Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/legislativni-proces/>

V tento den nabyly účinnosti i zákon o zvláštních řízeních soudních, na který byl nazýván jako zákon o nesporech, který je procesním předpisem a ve své hlavní části upravuje řízení o pozstalosti. Pokládám za přiměřené si vyjasnit vzájemný vztah tohoto zákona a zákona o občanském řízení soudním. OS je v rámci ZS zákonem subsidiárním, jelikož ZS neupravuje všechna zvláštní řízení bezzbytku. Tudíž se OS použije v takovém rozsahu, kde ZS mlčí nebo k tomuto použití výslovně nabádá.

3.1. Cíle a účel nové úpravy

Z výše uvedených situací a vypracovaných dokumentů je tím nejzajímavějším rozhodně důvodová zpráva, která jasně shrnuje potřeby a účel nové úpravy soukromého práva. V její kapitole druhé s názvem Hlavní zásady navrhované právní úpravy je vysvětleno, co návrh zákona sledoval a jakými principy se řídil. Byl to především důsledný odklon od marxisticko-leninské koncepce právního systému, která z nich kterých oblastí právní úpravy do té doby nevymizela zcela, a to uvnitř v rámci pojmosloví nebo metody úpravy a vymezení v rámci osobnosti. Dále naopak přiklon k evropským kontinentálním konvencím a tuzemským právním tradicím, které se u nás vyvíjely před nástupem socialismu roku 1948.²⁰ Je tedy jasné, že základním požadavkem návrhu byla diskontinuita s do té doby platným občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb. a vytvoření obecného kodexu.

Příležitostí nového občanského zákoníku se stala především právní koncepce a římské právo, které stále platí za základ celoevropské právní kultury a je především vodcem mnoha našich vlastních právních institutů. Tím, že zákoník vychází z práva přirozeného je zřejmé, že stojí na ideji svobody člověka, která má přednost před státem, což koresponduje s čl. 1. 8 Listiny základních práv a svobod, z nichž vyplývá, že stát svobodu osob nedává, nýbrž jí pouze zaručuje.²¹

Tímto se dostáváme k přehodnocení hierarchie základních zásad, kde se na pomyslný vrchol dostává, namísto dříve vedoucí zásady rovnosti osob, zásada

²⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku: oficiální text důvodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona>

²¹ Listina základních práv a svobod, vyhlášená ve Sbírce zákonů jako součást Ústavního předpisu č. 2/1993 Sb., čl. 8

autonomie v le. V d dického právu se tato zm na projevuje výrazným zvý-ením jistoty z stavitele o dopadech jeho jednání pro p ípad smrti. Je afl nepochopitelné, fle se u nás tak dlouho udržela platná právní úprava, která fakt, fle z stavitel nem fle po své smrti nijak ovlivnit a upravit výsledek d dického ízení, považovala za oprávn ní k tomu, co nejvíce jeho možnosti omezit. P íkazy a podmínky v záv ti byly považovány za irelevantní, a a ufl byl úmysl a p ání po izujícího jakýkoliv, d dící bylo umofn no s nov nabytým majetkem zacházet absolutn dle svého uváfení a v le z stavitele byla upozad na.

S ú inností o. z. 2012 a s jiným up ednost ováním jednotlivých princip se výrazn zm nil pohled na formální stránku právních úkon , cofl se velkou m rou dotklo práv práva d dického. Spat uji v tom p edev-ím klady, protofle do-lo k roz-í ení platnosti i na úkony, které by d íve stíhala absolutní i relativní neplatnost. Neneso to s sebou pouze samá pozitiva, jak se na první pohled m fle zdát. Tomuto tématu se v nuje bývalý prezident Notá ské komory eské republiky, Martin Foukal, v rozhovoru pro periodikum Právní rádce v roce 2013. *šZamý-ím se i nad rizikem zneufívání men-ích nárok na formální stránku, jelikofl v sou asné spole nosti jsou hodnoty posunuty do takové roviny, fle stejn jako vidíme zneufívání pojmu demokracie, hrozí i riziko zneufívání sympaticky vypadající smluvní volnosti nebo mírn j-ích poftadavk na po ízení záv ti.õ²²*

3.2. Zásady d dického práva podle nového ob anského zákoníku

D dické právo, jako sou ást práva soukromého, je ovládáno po tem zásad a v d ích právních idejích, jefl jsou výslovn uvedeny v r zných ástech o. z. 2012 a d vodové zpráv , nebo je mofno je nep ímo dovodit pomocí výkladu jednotlivých zákonných ustanovení. V dal-ích odstavcích se pokusím vyjmenovat a p íblífit ty opravdu základní principy, na nichfl celé d dické právo stojí.

Zásada zachování hodnot vytvo ených z stavitelem je tím nejzákladn j-ím pravidlem, jefl má fungovat jako motivace pro jejich tvorbu a p edání budoucím

²² JANUTMJ. Volnost v d dictví m fle být i zneufitelná, *Právní rádce*, 7/2013

generacím. Tato zásada má samozřejmě i ekonomický dopad v tom smyslu, že nutí k vytváření majetku, který nelze spotřebovat a hospodáři tak stimuluje k vyššímu výkonu, protože o své statky z stavitelovi nejbližší nepřejdou jejich přechodem nastát, ale má jistotu, že přejdou na jeho dědice, které si sám určí.

Mezi další podstatná pravidla bych zařadila zásadu univerzální sukcese, kde dědic vstupuje jedním aktem, zpravidla smrtí z stavitele, do veškerých jeho práv a závazků. Nabývá tedy vše najednou, aniž by musel pro nabytí jednotlivých věcí v rámci pozůstalosti činit samostatná právní jednání.

Pořizovací svoboda z stavitele se úzce váže k zásadě závaznosti jeho vůle, jelikož tato svoboda, byť i pořízení pro případ smrti bez možnosti vymezení zamýšleného následku, byla pouhou prázdou deklarací bez obsahu. Z stavitelova volnosti zde ovšem není pojmána absolutně. Musí zejména zohlednit práva nepominutelných dědiců a také si nemůže vymínit, které úkony svých právních nástupců v dědicím řízení, například nelze zakázat odmítnutím dědiců. K závaznosti vůle z stavitele se více zmíním v jiné části předkládané práce.

Zásady týkající se dědiců samotných zmíním jen okrajově, jelikož nejsou přímo předmětem, kterým se zde zabývám. Patří k nim především zásada rovnosti, která je imanentní soukromému právu jako takovému, dále zásada volnosti dědiců přijmout či odmítnout dědicství, zásada dědění dle pokrevního příbuzenství, jež reflektuje rodinné vztahy a zákonné dědicové posloupnosti a v neposlední řadě zásada ingerence ve veřejné moci a nabytí dědicství, která se stará o řádný průběh dědicím řízení.²³ Nesmím samozřejmě opomenout notoricky známou zásadu *semel heres, semper heres*, neboli jednou dědic, navždy dědic, jejíž počátek nalezneme již v dobách antického říma. Znamená, že ten kdo se jednou dědicem ujme, už se ho nemůže zpětně vzdát.

3.3. Právní jednání ovlivňující vypořádání z stavitelova majetku

Právní jednání, která ovlivňují, co se s majetkem z stavitele stane po jeho smrti, jsou především dědicové tituly, to znamená zákon, závěť a nově též dědicová smlouva, jimiž se

²³ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, str. XXV

budu podrobnji zabývat v následujících kapitolách. Existují zde ale též další druhy jednání, zohledující z stavitelova pání a píkazy. Vzhledem k tomu, že byly n které z nich nov nebo po n kolika desetiletích, za azeny do našeho právního ádu afl s úinností o. z. 2012, rozhodla jsem se jejich vý et a krátké vysv tlení za adit do této kapitoly.

Jsou jimi dov tek, negativní záv , píkázání zapo tení na d dický podíl, smlouva o z eknutí se d dického práva, povolání vykonavatele, manfelská smlouva o majetkovém reffimu, sv enský fond a sv enské nástupnictví a nakonec darování pro p ípad smrti. I kdyfl m že zmín ná manfelská smlouva ovlivnit vypo ádání z stavitelovy poz stalosti, nebudu se jí zde v novat, protože souvisí p edevím s právem rodinným a toho d dického se týká jen okrajov .

3.3.1. Dov tek

Dov tek, kodicil, sice nepat í mezi takzvané d dické tituly, jelikož jím samostatn nepovoláváme d dice, ale dle ustanovení § 1491 o. z. 2012 je vedle záv ti a d dické smlouvy jedním z druh p o ízení pro p ípad smrti a hned po t chto titulech je podle mého názoru dal í na ad v hierarchii právních jednání zohled ujících v li z stavitele.

Podle § 1498 o. z. 2012, který zní: *šDov tkem m že z stavitel na ídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo d dící podmínku, nebo dolofít as anebo ulofít odkazovníku nebo d dící p íkaz. Co je stanoveno o záv ti, platí obdobn i o dov tku.*²⁴ m že vid t široké možnosti, jenfl nám nová úprava, po rekodifikaci a navrácení tohoto institutu po více nefl p l století, p íná í. Z názvu je patrné, že se jedná pouze o dopln k nebo dodatek k záv ti, kterým z stavitel podrobnji upravuje svou poslední v li. Nelze ale rozum t vý e uvedenému tak, že dov tek nem že existovat bez záv ti, jelikož m že stát také samostatn a ponechávat tak základní úpravu d dictví na zákonné posloupnosti a zavazovat zákonné d dice ke spln ní odkaz a jiných povinností z dov tku. Dokonce své d dice nemusí z stavitel pouze zavazovat, ale m že zde jen vyslovit svá pání a tufly, jak má být po jeho smrti s majetkem nalofeno. To, zda budou vypln ny, lze tímto pak ponechat na samotném uváfení svých právních nástupc .

²⁴ Zákon . 89/2012 Sb., ob anský zákoník, v platném zn ní, §1498

Druhá v ta § 1498 hovoří o tom, že co je platné pro závěš, platí i pro dovedek. Znamená to především jedno, a to legální požadavek, že se od závěš ti kodici nelí svou formou, výkladem nebo vyřadovanou způsobností pro pořízení, ale pouze svým obsahem, kterým nesplňuje předpoklady pro zařazení mezi dědičné tituly.

Rozdílným druhem pořízení pro případ smrti vyvstává problém, jak v nich kterých případech přesurřit, o jaký z nich se jedná. Může vzniknout takzvaný spor o dovedku. *ŠK tomu může dojít zejména tehdy, když z. stavitel rozděljuje jednotlivé vci ze svého jmění určitým osobám a z textu listiny nelze poznat, zda ustanovuje dědičné, že jejich podíly určitě nikoli ve zlomcích nebo procentech na celé poz. stalošti, nýbrž v cmi, které jim přidělil, nebo zda z. stavitel pouze naznačuje odkaz.*²⁵

Dalším představitelným sporem, je ten o platnosti dovedku, kterým je uloženo splnit odkaz. Problémem je zde především fakt, že odkazovník není ústředním dědičným řízením a ti, kteří se budou domnívat, že je pořízení z. stavitele neplatné, nebudou chtít odkaz plnit. Jediným důvodem se zde jeví řada osob obtížených o splnění odkazu nebo dokonce řada obtížených osoby, pokud nebude mít soudem potvrzené nabytí dědičství, dokud nebude splněn samotný odkaz. Tudíž se vci bude projednávat v řízení sporném a ne v rámci řízení dědičného.

Odkazu se věnuje kapitola pátá, a proto není mým úmyslem vymežit celou problematiku v rámci této podkapitoly.

3.3.2. Negativní závěš

Negativní závěš se dle o. z. 2012 rozumí prohlášení o tom, že dědič, vyjma nepominutelného, nenabude poz. stalošti, i když mu svdí zákonná dědičná posloupnost. Toto pořízení nemusí být opěněno o řádný zákonný ani jiný rozlišený doved, a proto se nejedná o vydání, jeř musí samozřejmě splňovat mnohem přesnější pravidla a týká se jen těch dědič, které zákon nazývá nepominutelnými. V dřívějších úpravách občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. jsme nic podobného najít nemohli a koncepc

²⁵ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 80

takové pořízení sui generis nepřípoučitelá, by je praktické a absolutně respektuje vůli zemřelé osoby.

Pro zůstavitele to vlastně znamená nepřítomnost švýdětů kohokoliv, kromě svých dědiců nepominutelných. Tato možnost má smysl především pro dědice podle intestátní posloupnosti, kde si chce být zůstavitel jist, že ten který příbuzný nenabude jeho majetek ze zákona. Nejde se zde přitom ani neodvodnost takového jednání, jinak by tento úkon postrádal smysl, a zpravidla jde o osobní znelíbení se v rámci švýdětů rodiny.

Ustanovení, upravující tyto situace najdeme v § 1649 odst. 2 o. z. 2012 a litera zákona výslovně zůstavitelovu úpravu vyloučení dědiců prohlášením nijak nenazývá. To ať praxe a teorie ji subsumovala pod pojem negativní závěť. Svou podstatou se nejedná tak úplně o poslední pořízení jakým je testament, ale spíše o další druh v dědění v švýdětích slova smyslu, jež ovšem v klasické podobě postihuje pouze dědice nepominutelné, jak je zmíněno výše. Této premise svědčí i systematické zařazení negativní závěti v posledním ustanovení oddílu, nazvaném V dědění, v části třetí hlavy III dílu pátém a oddílu druhém o. z. 2012. Proto bylo pro určitější okolnosti dědění vytvořena koncepce, která umožní zamezit dědickému nápadu i dalším osobám a svým způsobem rozšíří okruh osob krytý institutem v dědění. Jelikož tam se jedná o nejbližší příbuzenské vztahy a vazby, existuje taxativní výčet zákonných dědů pro realizaci exhereditace, jejíž účel je zřejmý. Ovšem zajistit, aby nikdo ze vzdálenějších rodinných svazků nedostal v dědickém řízení určitou část pozůstalosti, nikomu takovému, jako je uzavřený výčet dědů, nepodléhá a ustanovení negativní závěti je tak pouze v rukou zůstavitele a jeho požadavků.

3.3.3. Přikázání započtení na dědický podíl

Nejprve bych ráda vysvětlila, co znamená institut započtení per se, jelikož se o něm mezi učiteli děje, a jaký je jeho smysl a význam v právní úpravě.

Jedná se o započtení toho, co zůstavitelovi nástupci od něj obdrželi za života, ať už v podobě daru nebo například majetkových úlev. Tento institut je v zákoně obsažen především proto, aby kompenzoval majetkové protřívání dědiců na úkor

jiného a nezvýhodňoval ho poté v rámci výpočtu dídkých podílů nebo povinných dílů nepominutelných dílců. Zajímavé je, že termín šneodvodněné zvýhodnění nenajdeme v žádném předpisu konkrétně vymezen. Posouzení tak bude záviset jen na uvážení soudu ad hoc a nejspíše i na majetkových poměrech zeměleho.

Nelze samozřejmě započít bez zákonných limitů, je-li jsou obsaženy v § 1660, zákona č. 89/2012 Sb. Odstavec 1 hovoří o započtení věcho, což nepominutelný dílec skutečně nabyt odkazem nebo jiným opatřením, provedeným z stavitelem. Druhý odstavec dále upřesňuje bezplatná obdržení a omezuje je časovou podmínkou. Započítávají se pouze ta, která proběhla během posledních třech let před z stavitelovým odchodem, pokud on sám nepokáže jinak. Ve vztahu k potomkům nepominutelných dílců se navíc započítají i ta darování a jiné výhody, které obdrželi také d dlcovi předci. Poslední v této části odstavce upravuje předem započtení na dídký podíl, který v minulém kodexu výslovně vymezen nebyl, a upravuje ho negativně, takže se před započtením nepohlíží k obvyklým darováním.²⁶ To co dříve dovozovala judikatura, máme nyní v zákoníku vyjádřeno jasně a musíme tak vymezit pouze význam pojmu obvyklá darování.

Darování, která nepodléhají započtení, jsou zpravidla pozornosti v novaně přediržených výjimkách předléžitostech, jako jsou svátky, narozeniny, Vánoce, promoce, svatební dary a podobně. Obvyklost darů a úlev nákladů se posuzuje s ohledem na majetkové a výdělkové poměry z stavitele, předemfily, předekrající klasickou mez, je možno započít na povinný díl nebo dídký podíl a vyrovnat tak rozdíly velikosti nápadu mezi jednotlivými d dci.

Tento institut, jako další z variant aplikace z stavitelovy vůle, znamená, že pro případ smrti, může svým d dlcem, kteří nedisponují právem na povinný díl, zanechat části pozůstalosti dle svého uvážení. Toto započtení lze realizovat jen před existenci z stavitelova předkazu nebo za situace, kdy by byl nepominutelný dílec neodvodněněné zvýhodnění. *Šnicmén vřdy bude záleřet na vřli z stavitele, nebo to je on, kdo svobodně rozhoduje o tom, jak se naloží po jeho smrti s jeho majetkem, zda se k započtení předstoupit nemá vřec, nebo naopak, že se mají započítat jen nř která plnřní, anebo plnřní poskytnutá za určité období.*²⁷

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 1660

²⁷ SVOBODA, J., KLÍČKA, O.: *D dcké právo v praxi. I. vydání*, C. H. Beck, Praha 2014, str. 35

P edním se zapo tení na d dický podíl nijak nelí od toho na povinný díl, a to v etn posuzované doby, pokud to sám z stavitel v p íkazu k zapo tení nezmní. Jsou zde ale dva rozdíly, které tyto práva od sebe odliují. Prvním je rozdíl v osobách, p í emfl zapo tení na povinný díl se týká pouze nepominutelných d díc , kte í mají na tuto ást poz stalosti zákonný nárok, zatímco zapo tení na d dický podíl zahrnuje d dice v-echny. Druhým je ufl zmi ovaný p íkaz, kterým z stavitel projevuje svá p ání ohledn zápo tu. Forma zde p edepsaná, je stejná jako u vyhotovení záv ti a v t-inou bude p íkaz zahrnut p ímo v po ízení mortis causa, což nijak nevyuluje mofnost u inít ho nap íklad pro ú ely zákonné d dické poslušnosti izolovan .

3.3.4. Smlouva o z eknutí se d dického práva

Z eknutí se d dictví, jinak e eno renunziace, bylo je-t v zákoníku z roku 1950 vyjád eno v § 516 a dne-ní úprava tuto mofnost op t navrací do právního ádu. Jedná se o ujednání, kdy se ten, komu by se m lo v budoucnosti dostat pln ní v d dickém ízení, vzdává svého práva na podíl z poz stalosti.

D vodová zpráva p í ítá ustanovení § 1484 o. z. 2012 p edev-ím prakti nost v p ípadech, kdy takzvaní presumptivní d dící nabydou od z stavitele ur ítý majetek, jenfl by v budoucnu podléhal zapo tení. Vzhledem k rozep ím, které práv tyto situace vyvolávají, se pro praxi jeví ú elným zahrnutí mofnosti smluvn vylou ít d dice, jako ideální varianta. Pro ilustraci vyuffití tohoto institutu p ídávám p íklad uvedený v periodiku Justice v roce 2012. *šPan Franti-ek má dv d ti, syna a dceru. Kdyfl se syn rozhodl postavit si vlastní d m, daroval mu otec nemalý finan ní obnos, aby se nemusel zadluflit u banky. Dcera od otce nic nedostala. Aby po jeho smrti nebyla znevýhodn na a aby tak zabránil p ípadným spor m v d dickém ízení, podmínil Franti-ek sv j dar synovi tím, fl s ním zárove podepí-e dohodu o z eknutí se d dictví.*²⁸

Je pot eba zd raznit skute nost, fl z eknutí se svého povinného dílu nepominutelným d dicem neznamená, fl se z íká í práva na díl, p ípadající mu zákonnou poslušností. Není nikterak omezeno, o jaké ásti z stavitelova majetku má

28 BU ÍNSKÁ, B. Dnes neumírej! Jak se bude d dit od roku 2014?, Justice 2012

být smlouva sepsána, a proto tak lze u ní jak zcela, tak také pouze v ní kterém úseku. Stejně je tomu i u ostatních dle, kterým povinný díl nenáleží a vzdávají se práva na díl zákonný.

Nadto je nutné odlišovat mezi smlouvou o zeknutí se dle díckého práva, kontrahovanou z stavitelem a vzdání se dle dictví. *šD dic se v ízení o d dictví m fle svého d dictví vzdát, a to ve prospěch jiného d dice. Hlavní rozdíl spoívá v tom, fle ke vzdání dochází až po smrti d dice.*²⁹ Dalším odlišným znakem je fakt, fle zatímco odmítnutí probíhá nezávisle na pání z stavitele a je výlu n jednostranným úkonem, smlouva o zeknutí se dle dictví vyfluuje souinnost stran a musí mít vldy formu ve ejné listiny. Stejně jako v jiných podobných p ípadech, kdy je zákonodárcem stanovena ve ejná listina jako forma obligatorní, se tím klade draz na ochranu obou kontrahentů a jejich majetkových pom ru neutrální osobou v podob notá e.

3.3.5. Povolání vykonavatele

Jednou z mnoha novot platné úpravy dle díckého práva je institut vykonavatele záv ti, pevzatý z právního ádu common law. V t chto zemích je jeho náplní rozd lení poz stalosti dle poslední v le a její vypo ádání, což u nás postrádá smysl, jelikož je tato innost v kompetenci státních ú adů, zpravidla soudů a jimi delegovaných notáů. *šD vod, pro v zemích common law vznikla poteba institutu vykonavatele záv ti, souvisí s tím, fle v t chto zemích neexistují notá i latinského typu, tedy notá i jako specializovaní, profesionální právníci, kte í jsou státem pov eni výkonem n kterých pravomocí, které by jinak pat ily výhradn státu.*³⁰

Myšlenky, které stojí za zazením institutu vykonavatele záv ti, jsou v dle vodové zpráv popsány velmi stroze. Dle jejího textu se vlastně jedná pouze o jakýsi dohled nad vykonáváním z stavitelovi v le postavený na d v e mezi zem elým a vykonavatelem. Ustanovení § 1554 odst. 1 o. z. 2012 vyjmenovává povinnosti, které jsou následující. Vykonavatel dbá o ádné spln ní poslední v le z stavitele, a to s pé í ádného hospodá e, disponuje se v emi právy pot ebnými ke

²⁹ KOHOUTOVÁ, Z. Nová revolu ní pravidla v d d ní, *Justice*, 2013

³⁰ SVOBODA, J., KLI KA, O.: *D dícké právo v praxi. 1. vydání*, C. H. Beck, Praha 2014, str. 71

splnění jeho úkol, včetně práva před soudem hájit platnost závazti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovnicka a obecně splnit pokyny zemřelé osoby.³¹ Další odstavec zmíní uje správce pozstatosti v souvislosti s dlužnou povinností, kdy při nepovolání správce, náleží vykonavatelé také správa pozstatosti, dokud soud nerozhodne o jiném opatření.

Rozdíl mezi správcem a vykonavatelem se objevuje již ve formálních požadavcích na jejich ustanovení. Zatímco k povolání správce je obligatorně vyžadována ve stejné listině, u vykonavatele tento požadavek nenajdeme. V praxi to dopadá na vykonavatele závazti při zjištění, jaká ustanovení týkající se správce se na něj vztahují, přesněji řečeno, v jakém rozsahu. Pokud se jedná o listinu soukromou, pak využijeme právní úpravu pouze primárně, zatímco při povolání listinou veřejnou zvolil zákonodárce termín obdobný.

Nyní se dostávám k požadavkům kladeným na samotnou osobu vykonavatele. Může jím být jak osoba fyzická, tak také osoba umělá, právnická. U fyzických osob je jedinou zákonnou podmínkou na způsobilost zastávat tuto funkci plná svéprávnost. Tím se stává v podstatě jediným požadavkem na vykonavatele obecně, jelikož není vyžadována ani bezúhonnost a u právnických osob o svéprávnosti nemůžeme hovořit. Účel úpravy bez tvrdých formalismů vidím především v možnosti ponechat výběr zcela v rukou zřizovatele. Vzhledem k zásadnímu požadavku dlužníci budou ustanovováni zejména členové rodiny a osoby zřizovateli blízké, u kterých by případná úprava mohla způsobit nemožnost plnit zřizovatelovo přání a stát se vykonavatelem.

Ukončení funkce vykonavatele závazti se děje zejména skončením pozstatostního řízení, ale mohou se objevit i další okolnosti, které znemožní v plnění poslední vůle pokračovat. Jde o odstoupení nebo odvolání. Odstoupení se děje z vlastní vůle vykonavatele a soud k němu přihledne bez dalšího tak, že ho vezme na vědomí. U odvolání je situace složitější. Zákon uvádí seznam možností, kdy lze odvolání uskutečnit v § 1560 o. z. 2012. Nejspíše nejvyužívánější ukončení odvoláním bude v praxi závažné porušení povinností, dále neschopnost povinností řádně plnit a pro nepředvídané situace si zákonodárce ponechává formulaci špro jiný vážný důvod, čímž dává najevo demonstrativní povahu tohoto výtku.

³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 1554

Procesní stránka odvolání je kvůli nespornému pozstalostnímu řízení trochu komplikovaná. Předpokládá se totiž, že se nemusí skutečnosti dokazovat a rozporovat a k odvolání stejně dojde. To znamená především opravdu intenzivní a jasné poručení povinností nebo další neplnění zákonem stanovených náležitostí. Pokud by tyto důvody nebyly zcela zjevné, bude s největší pravděpodobností nutné, aby osoby zúčastněné na předcházejícím řízení nebo další oprávněně podali návrh na vykonavatelovo odvolání soudu.

Šdále má z stavitel možnost určit ve své závěti i správce pozstalosti, který vykonává správu pozstalosti a zároveň se řídí pokyny vykonavatele závěti.³² To, že jsou pokyny pro správce závazné, signalizuje fakt, že zákonodárce považuje za nejlepší vykonání z stavitelovy vůle a správu majetku, na její úkor, upozoruje.

Myslím si, že je toto rozdělení rolí správné a vychází ze základních zásad prolínajících se celým předcházejícím právem. Na druhou stranu ale poznávám, že se mi jeví konkurence těchto dvou samostatných funkcí jako zbytečně duplicitní a vím, že bychom se v konkrétním pozstalostním řízení spokojili jen s jedinou osobou, která by pozstalost spravovala.

3.3.6. Světské nástupnictví a světský fond

Světské nástupnictví neboli fideikomisární substituce je dalším z věcných projevů vůle zemřelého. Jedná se o situaci, kdy z stavitel nařídí, aby předčívá p e- lo p i ur itých okolnostech, jako je například smrt, z takzvaného předního důdice (fiduciá) na světského nástupce (fideikomisá), kterým je předčívá dal-í, náhradní. Jak fiduciá, tak také fideikomisá musí splňovat základní požadavek, že jde o důdice, dle vlastního právního zemřelého a doba, ve kterou na pozstalost napadá, není shodná.

Rozdíl mezi tímto institutem a obecným náhradnictvím je právě v onom rozdílném okamžiku přechodu předčívá na náhradníka. Zatímco u substituce vulgární nabývá náhradník předčívá pouze v okamžiku, kdy ho nenabývá presumovaný předčívá, tak

³² PAVELKA, J.; JAHODOVÁ, I. Jak se bude nově dědit?, *Právní rádce*, 7/2013, str. 11

u náhradnictví svěřenského toto neplatí. Zde nabývá fideikomisař svoji část vřdy, ovšem ař po n jaké dob , po kterou s majetkem disponuje d dicit p vodní.

š Svěřenské nástupnictví m ře mít podobu povolání d dicitur itému d dicit, zákazu ulofněho d dicit, aby o zanechaném jm ní po izoval, povolání za d dicit n koho, kdo v dob smrti z stavitele je-t není, anebo povolání d dicit s podmínkou, p řp. na ur itou dobu.³³ Praktickým ú elem jeho vzniku je okolnost, kdy ur itý d dicit sice nemá nebo nemá pln řp sobilost po izovací, ale p esto je obmyřleným, a to p edevřím kv ři p edejitř odúmrti.

Mohla by dokonce existovat celá řada t chto náhradník , p ři emř je podstatně vymezit, kdo se jimi v řec rozumř. Ob řanský zákonřk v ř 1514 řká, ře řada je neomezená v p řpad , kdy jsou svěřenřtř nástupci z stavitelovými sou řsnřky. Sou řsnřkem se v tomto p řpad řmysř řafřdř, kdo existuje v dob smrti po izujřcřho, v řetn nascitura, u osob fyzickřch. Co se třká osob řávnickřch, je situace o n co slořit jřř. Nemusř se jednat pouze o osoby s řávnř osobnostř, kde samoz řjm řproblém nevzniká, ale jsou sem zahrnuty i ty, které budou zalofřeny ař na základ řpo řzenř pro p řpad smrti a jejich vznik se uskute nř do jednoho roku od úmrtř.³⁴ A contrario je z řjmě, ře pro p řpad povolání zatřm neexistujřcř osoby, je řada náhradník řuzav ená. Kon ř tak nabytřm d dicitřvř prvřm svěřenskřm nástupcem z řad sou řsnřk .

Pokud hovo řme o formálnř strãnce vzniku fideikomisařnř substitute, stanovil řákonodãrce elementãrnř podmínku. Op řt je zapot řbř, aby bylo toto na řzenř, projeveno v po řzenř mortis causa. Nenř rozhodně, zda se jedná o stanovenř svěřenského nástupnictvř řvslovn ř nebo mř řky, a to tak, ře v listin nenř explicitn ř vyjãd eno, kdo má doty nřm podd dicitem řtř. Po takovém řp sobu po řzenř dãle nastupujř d dicit fiduciã e.

Po vzniku p ředm tněho typu náhradnictvř bych řht la také vyjmenovat p řpady jeho zãniku. Svěřenské nástupnictvř zanikã, pokud nenř řãdnř z nástupc . Dãle, kdyř nenastala p řdpokãdanã situace, pro kterou bylo z řzeno. S jednou vřjimkou také uplynutřm 100 let, kde se vřjime nřm stavem mřnř, p řřadãvek nabytř d dicitřvř fideikomisař em nejpozd ři okamřikem smrti d dicitur, jeř řlije v dob úmrtř z stavitele.

³³ KUNC, B.; LY ŤKA, M. Prãvnř řprava zãv řtř dle nověho ob řanskěho zãkonřku: Posun sm řem ke common law a jeho ř elovostř?, *Prãvnř rozhledy*, 19/2013

³⁴ SVOBODA, J., KLI ŤKA, O.: *D dicitř právo v praxi. I. vydãnř*, C. H. Beck, Praha 2014, str. 163

Další způsoby konce jsou vázány na nezpůsobilost dítěte. Rozlišíme tak zrušení v rozsahu povinného dílu, za předpokladu, že bylo svěřenské nástupnictví nařízeno svému potomku, který je nezpůsobilý, a to v okamžiku, kdy tento děd odpadne a způsobilost nabude. Druhou variantou je zánik nástupnictví, které bylo zřízeno také z dědovodu nezpůsobilosti poizovat, ve chvíli jejího znovunabytí. Posledními dvěma dědovody pro zrušení fideikomisární substituce jsou zánik nabytím dědictví osobou, je-li v době úmrtí z stavitele ještě neexistovala a zánik takového nařízení svému nepominutelnému dědici, které opěť v době smrti z stavitele, neměl potomka.

*ŠKONEČNĚ SE PAK S ÚINNOSTÍ NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU OTEVÍRÁ CESTA K TOMU, ABY Z STAVITEL ZŘÍDIL VE SVĚM POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI NEJEN NADACI A NADAČNÍ FOND, ALE TAKÉ ÚSTAV A SVĚRSKÝ FOND, PŘI EMPLÁČNÍ PŘÁV SVĚRSKÉ FONDY UMOPŇNÍ PRUŇNOU ÚELOVOU SPRÁVU MAJETKU.*³⁵ Rozdíl mezi nadačními a svěřenskými fondy tkví v okamžiku vzniku, při emplační svěřenský za jiná existovat smrtí z stavitele, zatímco nadační vzniká až zápisem do nadačního rejstříku.

Svěrský fond je v našem právním řádu dalším novým institutem, založeným o. z. 2012, a je určený pro správu majetku. Může vzniknout za účelem veřejně prospěšným i soukromým a je rozdílný od jiných souborů majetku. Toto majetkové uskupení je sui generis především proto, že představá být ve vlastnictví svého zakladatele. V případě nadačního fondu založeném mortis causa je obhospodaován správcem, odlišeným od osoby vlastníka, ve prospěch obmyšleného, který je stanoven samotným z stavitelem.³⁶

Obecně je tato úprava fondů vystavena vysoké kritice pro teoretické umoplnění takzvaného praní špinavých peněz, z dědovodu anonymizace zakladatele i obmyšleného. Ovšem má i řadu zarytých příznivců, kteří do ni vkládají naději a až časem a budoucí judikatura odhalí její potenciál.

³⁵ KUNC, B.; LYKA, M. Právní úprava závěti dle nového občanského zákoníku: Posun směrem ke common law a jeho účelovosti?, *Právní rozhledy*, 19/2013

³⁶ PIKAL, D. Svěřenský fond a velká očekávání?, *Epravo*, 16. 4. 2014

3.3.7. Darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti, neboli donatio mortis causa, sice svým zařazením nespadá do částí občanského práva, nepatří tedy mezi občanské tituly z taxativního výčtu § 1476 o. z. 2012 ani mezi případy pro případ smrti, jak je upraveno v § 1491 o. z. 2012. Nicméně je tento institut řízen autonomií vůle zřizovatele, a proto ho řadíme mezi právní jednání ovlivňující vypořádání zřizovatelova majetku.

Tento zvláštní typ darování, jenž je realizován až po smrti dárce, za předpokladu, že ho obdarovaný přijme, je staronovou úpravou znovu představenou rekodifikovaným občanským zákoníkem. Stejně jako u některých dalších ustanovení týkajících se ovlivnění majetkových dispozic, bylo odstraněno stárným občanským zákoníkem v roce 1950 ve snaze upravit jednotnou občanskou posloupnost.

*ŠDar vázaný na podmínku, že obdarovaný dárce přijme, má být pravidelně posuzován jako odkaz (případně podléhá úpravě pro případ smrti); o darování jde jen za podmínek tohoto ustanovení.*³⁷ Tímto ustanovením autor i Encyklopedie občanského práva míní § 2063 o. z. 2012, podle kterého se darování pro případ smrti řídí úpravou o darování, a to pokud přijme obdarovaný dar a dárce se výslovně vzdá práva ho odvolat, případně obdarovanému vydá listinu. Z toho vyplývá rozdíl v možnosti odvolatelnosti těchto dvou institutů. Zatímco odkaz, jako jednostranný právní úkon, může zřizovatel odvolat kdykoli, takto upravené darování odvolat nelze.

Současná právní úprava tedy primárně posuzuje toto darování jako odkaz s výjimkou, kdy přijme podmínky v druhé větě § 2063 o. z. 2012, viz výše, jde o darování pro případ smrti. To tedy nastane pouze za existence písemné darovací smlouvy, což dovozujeme z § 2057 odst. 2 o. z. 2012, kde je obligatorní písemná forma nutná pro neodevzdání věci zároveň s projevem vůle darovat a dar přijmout.

Z uvedeného nám konečně plyne vzájemný vztah obou institutů vypadajících tak, že při nedodržení podmínek pro platnost darování pro případ smrti, se z něj konverzí stane odkaz.

³⁷ JANE KOVÁ, E.; HORÁLEK, V. *Encyklopedie občanského práva*, Linde, 2012, str. 39

4. V le z stavitele v právních d vodech d d ní

D dické tituly, chceme-li právní d vody d d ní, jsou nezbytné pořádky pro p echod poz stalosti na z stavitelovi právní nástupce. Vřdy tedy musí existovat alespo jeden, jinak by k d d ní nemohlo docházet, jelikoř by chyb l jakýkoliv právní titul pro d dický nápad.

Vysv tlení tohoto pojmu podávám jifl v kapitole druhé Definicí pojm v d dickém právu, a proto se na tomto míst nechci opakovat s legální definicí, nřbrř bych ráda upozornila na dopady v ty druhé § 1476 o. z. 2012, která íká, ře v-echny d dické tituly mohou p sobit vedle sebe.

Zde je nutno podotknout, ře vý et dle § 1476 je nejen taxativní, ale také má smysl v n m obsařené postupné řazení jednotlivých d dických titul . Ten titul s nejv t-í silou je jmenován na prvním míst a je jím tedy d dická smlouva, naopak posledním, výlu n subsidiárním d vodem d d ní, je dle platné úpravy zákon. Jifl zmín ná v ta druhá řehořl paragrafu se týká situací, p i nichřl d dické tituly existují paraleln . V tento moment nesmí titul pop ípad tituly, které budou ve vztahu speciality k ostatnímu, i ostatním, vy erpat celou poz stalost, jinak samoz ejm dal-í d vod d d ní nenastoupí. Z dal-í podkapitoly bude patrné, ře k paralelnímu pouřití dojde vřdy, kdyřl bude v d dickém řízení rozhodovat platná d dická smlouva, a to kv li pravidlu volné řvrtiny poz stalosti.

4.1. D dická smlouva

D dická smlouva je v ob anském zákoníku hierarchicky řazena ařl řa ustanovení o řáv ti, av-ak vřhledem k tomu, ře je co do právní síly, mocn j-í³⁸, adím ji v tomto textu p ed ní, jelikořl mi to p ijde i p es p edpokřádanou men-í etnost uřřívání systemati t j-í.

Historicky z na-eho území vymizela jifl ú inností takzvaného řt edního ob anského zákoníku v roce 1950 a od té doby se v platném právu objevuje spolu

³⁸ D vodová zpráva k návrhu nového ob anského zákoníku: oficiální text d vodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona>

s rekodifikací a nyní.³⁹ Díky ní se tedy po et d dických titulů rozrostl o mírně atypický druh, jenž se od závaznosti liší především svou podobou kontraktu.

D dická smlouva je tedy nejsilnějším d dickým titulem, jenž má pro svou platnost dle § 1582 odstavce 2 o. z. 2012 obligatorně stanovenou formu ve veřejné listině, a kterou z stavitele povolává druhou smluvní stranu nebo tuto osobu za d dice i odkazovníka a druhá strana to přijímá. *šZákon stanovuje, že d dická smlouva může být uzavřena pouze formou notářského zápisu, a vyřazuje se osobní jednání smluvních stran, a tedy ji nelze uzavřít v zastoupení.*⁴⁰ Z názvu je jasné patrné, že se jedná o smlouvu, tudíž o dvoustranný projev vůle, ovládaný, stejně jako všechny ostatní dohody, principem smluvní volnosti. Je v podstatě pokračováním mezi posledním pořízením a smlouvou a naplňuje znaky obou těchto institutů, což kromě veřejné právní síly znamená i veřejné nároky kladené na její uzavření. Kromě povinnosti z stavitele, která se zde neliší od té závaznosti, je u kontrahenta třeba také povinnosti smluvní. Obě strany by si tak mohly především uvědomit skutečnost, že se nejedná jen o jednostranné pořízení mortis causa. Tento fakt znamená nemohlost vypovězení nebo změny bez souhlasu druhé strany a platí zde všechny soukromoprávní pravidla včetně zásady pacta sunt servanda.

Ochranným prvkem, který ve veřejné listině pro z stavitele přináší a je zákonodárcem zamýšlen, spoívá v nutné přítomnosti notáře, jenž bude d dickou smlouvu vyhotovovat. Vzhledem k možnému pokračování poizujícího, tak obligatornost této formy nemá příčinu jen v její síle d dického titulu, ale též v sobě, v osobě notáře, koncentruje odbornost a vhodný dozor, jenž je v tomto případě bezpochyby potřebný.

³⁹ HURDÍK J., a kol. *Obanské právo hmotné, Obecná část, Absolutní majetková práva*, Alenka, Plzeň 2013, str. 289

⁴⁰ PAVELKA, J.; TRMÍDA, D. Věnuje se d dická smlouva a odkaz?, *Právní rádce*, 7/2013, str. 20

4.1.1. Podmínky d dické smlouvy

Dovolím si pododdl vy lenit z obecného popisu d dické smlouvy p edev-ím proto, fle úprava tohoto institutu je pro v t-ínu z nás v podstat neznámá a její podmínky je oproti ostatním po ízením zna n omezen.

Podmínky není zúfien, co do své podstaty, ale co do pom rné vý-e k celkové poz stalosti. Ob anský zákoník v § 1585 odst. 1 jasn íká, fle d dickou smlouvou nelze po ídit o celé poz stalosti. M fle se tak u init pouze do té míry, aby alespo tvtina poz stalosti z stala volná a z stavitel tak o ní mohl dále rozhodnout podle své zvlá- projevené v le. Chce-li z stavitel zanechat smluvnímu d dící i tuto zbylou tvtinu, m fle tak u init formou záv tí. O této tvtin nesly-íme v d dickém právu poprvé. Její po átek sahá afl do roku 40 p . Kr., kdy byl vydán Falcidi v zákon stanovující takzvanou falcidiánskou kvartu, jako ást d dictví, jeff nesm la být zatífena odkazy.⁴¹

Omezení je zde zárukou principu autonomie v le z stavitele, jemufi dává, vedle smluvního ujednání, možnost po ídit také jednostranným právním úkonem. Pokud o zbylé ásti poz stalosti nepo ídí záv tí p íp. jinou formou, podléhá reffimu zákonné posloupnosti.

Speciální úpravu d dické smlouvy má její uzav ení mezi manfeli. *šTi se mohou d dickou smlouvou povolat vzájemn za d dice nebo odkazovníka, pop ípad jedna strana povolává za d dice nebo odkazovníka stranu druhou a tato strana povolání p íjímá (§ 1592 NOZ).*⁴² Dokonce mohou být stranami této smlouvy i snoubenci, ale její ú innost nastává afl po uzav ení manželství. Zajímavou se jeví otázka zneplatn ní d dické smlouvy v p ípad její existence po rozvodu manžel . *šRozvodem práva a povinnosti nezanikají, pokud si to manželé p í sepsání smlouvy neujednali. V p ípad rozvodu se v-ak vfdy m fle každá strana domáhat, aby d dickou smlouvu zru-il soud, pokud to není k újm strany, která rozvrat manželství nezavinila a s rozvodem nesouhlasila.*⁴³

⁴¹ KINCL, J.; URFUS, V.; SK EJPEK, M.: *ímské právo*. 2. vydání, str. 310

⁴² HURDÍK J., a kol. *Ob anské právo hmotné, Obecná ást, Absolutní majetková práva*, Ale- en k, Plze 2013, str. 291

⁴³ RYTMÁVKOVÁ, V.; PRUDÍKOVÁ, D. Nechce-se starat o psa? Chatu zd dí bratr, *MF Dnes*, 11. 10. 2013

Je-t je zde vhodné připomenout, že z staviteli náleží plná dispozitivní volnost v nakládání se svým vlastnictvím i po uzavření dědické smlouvy. Možné spory z toho vzniklé lze řešit na základě dovolání se neúspěšnosti její odporujících pořízení. Více nám v tomto ohledu ukáže až nová judikatura, stejně jako v otázkách okamžiku, ke kterému se bude vypočítávat ona výše vzpomínaná třtina. Jistě totiž nevíme, zda budeme brát v úvahu majetek v době podpisu smlouvy i v době úmrtí z stavitele, Kromě čekání na rozhodnutí soudů v budoucnu je zde možnost využití judikatury z období, kdy v našem právním řádu ustanovení o dědické smlouvě existovala.

4.2. Záv

Nejpoužívaným dědickým titulem je bezesporu zákon, podle něhož se dědí vřdy, pokud z stavitel nezanechal jiné pořízení pro případ smrti. Pomyslné druhé místo zaujímá v našem systému práv dědění na základě závěti neboli testamentu, je-li bylo až do ústnosti o. z. 2012 vedle zákonné dědické posloupnosti jedinou další možností, která svádila dědické sukcesi.

Zmínky o testamentech nalezneme již v římském právu, a i když jsou mladší než ty o posloupnosti zákonné, můžeme jasně vidět, že už v té době byla úprava závěti a dědění podle ní velice rozvinutá. Je ovšem pravdou, že prapůvodní smysl římské závěti byl od toho dnešního nejspíše odlišný. *Šnejstarší římský testament byl zřejmě testament, kterým si dříve opatřoval ten, kdo vlastních intestátních dědic neměl a byl to jakási šadopce na případ smrti.*⁴⁴

Dědění na základě tohoto titulu se u nás, troufám si tvrdit, že i kdekoli jinde, nikdy nerozmohlo tak, jako to na základě zákona. Důvody jsou nasnadě. První spatřuji v tom, že k zákonné posloupnosti už není třeba dalšího úkonu a z stavitel tak před svou smrtí nemusí činit žádné kroky pro následný přechod svých práv. Druhý podle mého názoru vychází z okolností úmrtí z stavitele, protože v době tam, kde byl jeho odchod nepředpokládán, a už kvůli nízkému věku, dobrému zdravotnímu stavu nebo vis maior, nebyla závěť v daném okamžiku sepsána. Další důvodem může být

⁴⁴ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEPEK, M.: *Římské právo*. 2. vydání, str. 276

nepotřebá svůj majetek pro případ smrti ošetřit, například pro jeho zanedbatelnost nebo pro existenci pouze zákonných dědiců, jako těch, kteří by případně v úvahu pro závěť. V neposlední řadě vidím příčiny vztvící zákonné posloupnosti nad touto testamentární v nízkém povědomí o dědickém právu obecně a o vrozené nechuti lidí uvažovat nad svou smrtí, tím i nad rozdělením svých věcí a práv pro tento případ.

V dnešním občanském zákoníku nalezneme, oproti minulosti, legální definici závěti, a to hned v prvním paragrafu druhého oddílu druhé části hlavy druhé části a rozumíme jí tedy *šodvolatelný projev v le, kterým z stavitel pro případ své smrti osobně z stavuje jedné i více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně odkaz*.⁴⁵ Z tohoto a následujících ustanovení máme vyústění mnohé, zejména v tina se vztahuje především k další podkapitole týkající se platnosti posledního pořízení.

Odvolatelnost zde chápeme nejen jako možnost závěť kdykoliv z stavitelem změnit podle okolností a své vůle, nýbrž i jako nezávaznost v tom smyslu, že z stavitele nijak neomezuje v nakládání s vlastním majetkem za svého života. Platí tedy, že dispoziční práva pozůstalých nejsou tímto jednáním mortis causa dotčena do té doby, než vlastní závěť vyvolá právní úkony, což nastane okamžikem jeho smrti.

4.2.1. Platnost závěti

Jak již bylo podotknuto výše, závěť je právním úkonem, jejíž musí, podle platného práva, splňovat určitá formální pravidla. Podle článku Josefa Hymla, uveřejněného v časopisu Justice v roce 2011, jsou ovšem tyto pravidla dnes mnohem mírnější než dříve: *šNem lo by se ufl stávat, fl poslední v le bude neplatná t eba jen kv li banální chyb , jakou je umístění podpisů sv dk na listin před podpisem z stavitele*.⁴⁶

Účinností o. z. 2012 je sice na formálnost nahlíženo jinak než dříve a dle ustanovení § 1494 odstavce 2 je třeba závěť vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhovováno vůli z stavitele, stále to ovšem neznamená, že bychom se mohli vyvarovat všech obecných i zvláštních náležitostí, jejíž musí splňovat.

⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 1494

⁴⁶ HYMPL, J. Chceš dědit? Tak nezlob, Justice, 2011

V první řadě musí jít o jasný, svobodný a vážný projev vůle, který je ryze osobní povahy. K platnosti závazku je tedy nutné, aby byla provedena přímo osobou z stavitele a nikoliv v zastoupení jiného a ani není možné, aby testoval spolu s ním někdo další. Z uvedeného plyne, že tento projev směřuje pouze konkrétní fyzická osoba a nikoli osoba právnická.⁴⁷

Mezi obecné náležitosti, jež musí být bezpodmínečně splněny u všech forem závazku, patří testovací způsobilost z stavitele, specifický projev jeho vůle a určitá náročnost na závazek jako takovou. Také musí být ze samotného textu jasné, komu má z stavitelovo jmění připadnout. Není nezbytné uvádět celé jméno obmyšleného, ale postačí, když zde najdeme jiné jednoznačné označení závazného dědice.⁴⁸

Co se týče způsobilosti testátora, musí se vždy jednat pouze o osobu fyzickou, jež je schopná jednat a tím vyvolat právně relevantní důsledky. Takto jednat smí pouze člověk s plnou svéprávností. Svěprávnost se obecně váže na rozumovou a mravní vyspělost každého jedince a té plně je zpravidla dosaženo dovršením osmnáctého roku věku, případně emancipací nezletilce nebo uzavřením manželství. Plně svéprávná osoba tedy může pořízovat závazek bez dalšího, pokud existují zákonem vymezené a předpokládané případy, kdy takto může i osoba se svéprávností omezenou.

Jedná se o případy, kdy je pro platnost tohoto posledního pořízení potřebná forma veřejné listiny. Veřejná listina je vyřadována u testamentu osob, jež spadají do kolony mladistvů, to znamená, že jejich věk dosáhl patnácti let a ještě neprekročil osmnáctý rok, a u osob s omezenou svéprávností. Tyto skupiny osob jsou v testovací volnosti omezeny především ve vlastním zájmu a pro vlastní dobro, naopak je to ale u skupiny druhé, kterou jsou lidé užívatí psychotropní látky, mající chorobnou závislost na alkoholu a hazardních hrách. Závazková forma je u nich sice nedotčena a mohou ji pořízovat jakkoliv, ovšem pouze do výše poloviny svého majetku. Smysl zde spatřujeme nikterak v ochraně z stavitelů, nyní jejich zákonných dědiců, kteří by mohli být nezodpovědným jednáním poškozeni.

S platností závazku byla s minulým občanským zákoníkem pevně spjata i její datace. V minulosti platilo pravidlo, kdy se taková listina stávala, bez uvedení dne,

⁴⁷ MIKEŠ J.; MUŽIKÁŘ, L. *Dědictvé právo v teorii a praxi*, Leges, Praha 2011, str. 59

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002 ze dne 19. 12. 2002

m síce a roku vzniku, absolutně neplatnou. Například v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004 bylo řečeno, že *šůdaj o datu podpisu závěti uvedený v listině o ověření pravosti podpisu závěti nemůže nahradit chybějící datum v samotném textu závěti, ani nemůže opravit datum uvedené v textu závěti, které není datem, kdy byla závěť skutečně podepsána. Podpis musí být umístěn na úplném konci závěti; to neplatí pro umístění data.*⁴⁹

Dnes můžeme odkázat na znění § 1494 odst. 1, který a contrario umožní i určení výjimky, při kterých testament zůstává v platnosti i bez jasného časového vymezení jeho počátku. Pokud je tedy zřejmé, kdy byla závěť pořízena a zároveň neexistuje žádná listina více a neodporují si, lze ji považovat za platnou i bez presence zapsaného data. To pro praktické účely znamená další krok, který napomáhá v této otázce i testovací volnosti a dodržení zásad státního práva, které je třeba se dle základních důvodů držet.

4.2.2. Formy závěti

Pro každý testament jsou, jako pro většinu písemných soukromoprávních ujednání, vyžadovány patřičné formální náležitosti, k nimž dozajista patří také požadavek srozumitelnosti, jasnosti a přesnosti, aby projev vůle testátora nezpůsobil žádné pochybnosti o tom, co je jeho smyslem a byl tak dostatečně určitý.

Dle platné zákonné úpravy je možné vedle skupiny takzvaných privilegovaných závětí, se speciálním režimem, pořídit testament celkem v trojí podobě, což bude dále kladně popsáno níže. Pokud jde o tyto obecné, neprivegované, musí mít vždy podobu písemnou, a to ve formě listiny soukromé nebo veřejné.

Dokonce lze sepsat i tzv. mezinárodní závěť v souladu s Washingtonskou úmlouvou ze dne 26. 10. 1973 o jednotném právu pro formu mezinárodní závěti. Tento druh závěti, upravený mimo jiné o. z. může být sepsán v jakémkoli jazyce a jakýmkoli způsobem. Pořizovatel pak pouze prohlásí, že zná obsah listiny a že obsahuje jeho poslední vůli. Přítomni musí být dva svědci a pověšená osoba, kteří se podepisují na

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

samotnou listinu., kam se dále připojí podpisy zástavitele a notáře.⁵⁰ Specifikem úmluvy je fakt, že neřeší problematiku kolizní metodou, jak bývá zvykem, ale zavádí přímé normy.

Osobně bych volila spíše formu veřejné listiny, která se mi jeví mnohem méně napadnutelná případnými nespokojenými dědici a především proto, že v osobě notáře spatřuji odborníka, jenž jistě dokáže fundovaně poradit a vyhovět v něm požadavkům mnohem lépe a rozumněji, nežli si zástavitel dokáže poradit sám a zorientovat se v poněkud rozsáhlé materii zákonné úpravy. I když je sepsání formou soukromé listiny méně náročné po finanční stránce a nároky na zmaření zánik listiny prakticky neexistují, myslím, že pro složitější případy úpravy majetkových poměrů pro případ smrti bude nezbytné takto i notářským zápisem. Jímž bezesbýtku souhlasím slánkem Závěru podle nových pravidel dědění lze sepsat ufl nyní, kde byl vysloven názor, že *Nová úprava je natolik složitá, že je lepší to svěřit odborníkovi ó notáři. Ten podle rodinné situace mže poradit, jak to udělat, p případně navrhnout i jiné varianty. Zástavitel pak bude mít stoprocentní jistotu, že neudělá žádnou chybu.*⁵¹

4.2.2.1. Závěru po ízení ve ejnou listinou

Ve ejnou listinou se pro účely zachycení v lě zástavitele rozumí pouze notářský zápis prováděný notářem dle notářského řádu, zákon č. 358/1992 Sb. Jedná se o tradiční formu sepisování závěti a v n kterých p ípadech dokonce o formu obligatorní, jelikož jiná by zpřesobovala neplatnost po ízení. *šZávěru po ízenou obligatorní formou ve ejné listiny pofladuje § 1493 NOZ (tj. závěru ve prospěch zdravotnického nebo sociálního za ízení, v n mžl se zástavitel nachází nebo jeho slufby p íjímá, když je za dědice i odkazovníka povolána osoba spravující toto za ízení nebo jeho zmařtanec nebo osoba, která v takovém za ízení p sobí, vyřaduje k platnosti formu notářského zápisu),*

⁵⁰ Washingtonská úmluva o jednotném právu formy mezinárodní závěti, <http://www.unidroit.org/instruments/succession>

⁵¹ ECHLOVSKÝ, V. Závěru podle nových pravidel dědění lze sepsat ufl nyní, *Justice, 2012*

dále pak § 1526 NOZ (závazek pro staršího 15 let, který dosud nenabyl plné svéprávnosti) a § 1528, odst. 1 NOZ (závazek s omezenou svéprávností).⁵²

Podle mého názoru je tato forma výhodná hned z několika důvodů. Prvním z nich je zásada presumpce správnosti ve jednáních notáře, kam se bezpochyby patří i notářský zápis, a která zajišťuje poněkud větší míru jistoty při teoretickém napadnutí její platnosti. Důkazní břemeno zde tak v případě vyvolaného sporu leží na tom, kdo spor namítá a popírá obsah v listině zaznamenaný.

Druhým pozitivním faktorem je přítomnost osoby notáře, jejímž úkolem je především dohled nad zákonností a správností testamentu, ale také dohled nad tím, zda je úkon učiněn dobrovolně a bez nátlaku tak, aby autonomie vůle zástavitele zůstala zcela zachována. Pokud by se tak z jakéhokoli důvodu nedělo, je povinen ji odmítnout a to musí učinit též tehdy, pokud by on nebo jemu osoba blízká měla mít na věci zájem nebo v ní být jinak zainteresováni.

Poté, co je listina takto sepsána, je zachycena v takzvané Centrální evidenci zápisů, kterou vede Notářská komora jako nevěstný seznam, což po izujícímu dává větší jistotu jejího uložení. Vedle vlastního textu zápisu je zde uvedeno také místo, den, měsíc a rok provedení úkonu, označení notáře a jeho sídla, jméno, příjmení, rodné číslo a bydliště pozůstatelů, údaj o tom, zda byl zápis přečten a schválen a samozřejmě také razítko dotyčného notáře a jeho podpis.

4.2.2.2. Závěs ve formě soukromé listiny

Soukromou listinou je dokument, kde je zachyceno zástavitelovo přání pořídit závazek, a to ať již ve formě textu psaného vlastní rukou nebo jakkoliv jinak, byť s vlastnoručným podpisem.⁵³

Pokud je celý text samotné závazky sepsán vlastní rukou zástavitele, jedná se o závazek holografní, zatímco při sepsání testamentu jiným způsobem, ať už pomocí notáře či jiného technického zařízení s použitým podpisem, mluvíme o závazku

⁵² SEEMANOVÁ, J.; POKORNÁ, M. Sepisování ve věcných listinách jako hlavní povinnost notáře (podle nového občanského zákoníku), *Ad Notam 4/2013*, str. 6

⁵³ SVOBODA, J., KLÍČKA, O.: *Dědické právo v praxi. I. vydání*, C. H. Beck, Praha 2014, str. 61

alografní. Ufí z faktu, fe se v obou p ípadech jedná o listinu soukromou, je patrné, fe pořadavky na její formální náleflitosti budou men-í, nefí jak je tomu u sepsání záv tí notá ským zápisem.

Holografní záv , jak je uvedeno vý-e, musí být sepsána celá vlastní rukou z stavitele, cofí spl uje d leflitý p edpoklad pro budoucí mofinou prokazatelnost pravosti. Pravost podpisu zde není t eba ov ovat ú edn a p i napadení záv tí se posoudí styl písma na základ odborného vyjád ení grafologa nap íklad porovnáním jiných vlastnoru ních text s danou záv tí a podobn . Jako podpis nelze posoudit takový text, který neobsahuje ozna ení z stavitele ani jménem ani p íjmením⁵⁴, ale nap íklad u podpisu pouhým p íjmením, kde nejsou pochybnosti o pravosti, se o platný podpis jedná.

Co se týká samotného textu záv tí, zákon nám neklade mnoho pořadavk . Z logiky v ci vyplývá, fe je nutné z textu pochopit jeho obsah a smysl, cofí p i ru n psané záv tí znamená, fe je d leflité dbát na ítelnost a ur itou vnit ní bezrozpornost. Ov-em na jazyk ufl se fládné podmínky nekladou. Není proto podstatné, zda je testament psán v e-tin , ale jestli je vyhotoven jazykem, jenfl z stavitel prokazateln ovládá v dob své smrti. Podstatné dokonce není ani to, jestli je text sepsaný opravdu vlastní rukou samotného autora a k platnosti posta í zápis provedený, kup íkladu z d vodu indispozice, i jinou ástí t la. Nemyslím si ale, fe by takovéto minoritní p ípady m ly být rozebírány v rámci diplomové práce a proto je zde zmi uji jen jako dokreslení argumentu men-ího formalismu po izování pro p ípad smrti.

Vzhledem k upozad ní psaní dokument ru n na papír a kv lí pot eb zahrnout dal-í mofné zp soby po ízení záv tí, existuje také forma alografní. Jedná se o testament psaný jinak, nefí rukou z stavitele. To znamená nejen p ípady, kdy je samotný text napsán testátorem osobn , av-ak jiným zp sobem nefli vlastnoru n , ale jde také o mofnost sepsání záv tí jinou osobou s pouhým p ípojením z stavitelova podpisu.

Alografní záv chápeme ve dvou variantách. Obecná alografní záv musí být opat ena vlastním podpisem z stavitele a na stvrzení prohlá-ení o autenticit jeho poslední v le musí být p ípojeny dal-í dva podpisy sv dk . P ítomnost t chto sv dk je vyřadována sou asn p i projevu oné pravosti jeho posledního po ízení, av-ak není nutné, aby byli seznámeni s obsahem samotné listiny nebo aby p íhlířeli jejímu

⁵⁴ Usnesení Nejvy-ího soudu R, sp. zn. 21 Cdo 51/2008 ze dne 31. 3. 2009

sepisování. Každý z nich je povinen, k prokázání své totožnosti a způsobilosti být závazným svdkem, podat doloženku, která umožní jejich následnou identifikaci.

Ustanovení § 1536 odstavec 1 o. z. 2012 se týká alografní závaznosti zvláště a určuje svým zněním dvě kumulativní podmínky. Jedná se o závaznost, kterou poizuje osoba se smyslovým postifněním, kterým se zde myslí pouze nemožnost říst nebo psát. Pokud jde o způsobilost obsahové stránky posledního pořízení, osoba s daným postifněním si ho může zvolit, ale musí být tento prostředek dorozumívání uveden v listině spolu s údajem, že byl proveden, kdo závaznostl nebo tlumočil a jak zřaditel potvrdil, že se jedná o jeho poslední vli.⁵⁵ Další nutnou podmínkou je, především z důvodu vyšší míry zranitelnosti nevidomých, přítomnost tísňového svdky. Z logiky věci se navíc přidává povinnost tení závaznosti nahlas, nikoliv ovšem tím, kdo ji sám psal, aby probíhala kontrola více o í.

Kromě vyšších nároků na pořízení poslední vli zřaditele, zákon klade vyšší nároky i na osoby svdky. V tomto případě se jedná pouze o osoby plně svéprávné, jenž ovládají jazyk i způsobilost dorozumívání a listina, kterou osvědčí, stojí mimo jejich zájem. To znamená, že se nejedná o nikoho, kdo by mohl na jejím základě nabývat i být jinak zvýhodněn, i když odkazovník, ale ani jim osoby blízké a jejich zaměstnanci.⁵⁶ Důsledkem nesplnění všech výše popsaných podstatných náležitostí by mohla nastat neplatnost závaznosti, a to jako celku tak pouze části, jenž se dá vylenit. Například by se jednalo o takový případ, kdy by osoba, která byla svdkem, byla osobou blízkou obmýleného. Zde by tato situace zneplatnila pouze tu část, ve které by se jednalo o předem určeného obmýleného.

4.2.2.3. Privilegované formy závaznosti

Úinný občanský zákoník zavedl nové formy závaznosti, ze kterých je patrná inspirace z jiných moderních kodexů občanského práva a které dbají rozličných životních okolností. Zákonodárce prostřednictvím privilegovaných forem závaznosti, jakožto speciálních k předchozím, pamatuje na situace, které nejsou klasickými pro poizování pro případ

⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 1536 odst. 1

⁵⁶ HURDÍK J., a kol. *Občanské právo hmotné, Obecná část, Absolutní majetková práva*, Alenka, Plzeň 2013, str. 284

smrti, jelikož v sobě nezahrnují možnost rozmyslu a dle sledného zhodnocení, jak se svým majetkem mortis causa nalohit. Nejsou to tedy situace typické a v podstatě ani vítané, protože každý poizující by měl dopředu dle kladně zvážit, jaké kroky považuje za správné a vhodné pro poslední vůli.

Jelikož jde o opravdu výjimečné stavy, zákon zde není stejně striktní, jako u ostatních forem testamentu. Nebylo by to ani možné a stejná formálnost by dokonce popírala samotný účel jejich vzniku.

Konkrétně se jedná o skupiny situací, kdy se zřetelí stavitelův účastní ozbrojeného konfliktu, nachází se na palubě letadla nebo plavidla, které podléhá eskému právnímu režimu, je v bezprostředním ohrožení života nebo na místě, kde je ochromen společenský styk anebo dle § 1543 o. z. 2012 je-li existuje důvodná obava, že zřetelí zemědělce, není zvládne pořízení závěš ve formě veřejné listiny.

Není se dostanu k jednotlivým typizovaným druhům, je potřeba říci, že a koliv se jedná o takzvané úlevy, jejich úprava je jednou z těch obsáhlejších a i přes snahu o zjednodušenou formu, se mi jako zjednodušená nejeví vždy. Mohou zde vyvstávat zásadní problémy z důvodů neznalosti přesných formálních náležitostí předepsaných zákonem, a ušli ze strany těch, jenž takovou listinu poizují, tak těch jenž ji mají dosvědovat svou přítomností. V případě, že se objeví takové chyby, které nesnižují jistotu o pravé poslední vůli zřetelí, se navrhuje podřet závěš v platnosti.⁵⁷

Pokud mluvíme o zřetelí ocitnuvším se v ozbrojeném konfliktu nebo nacházejícím se v obdobných vojenských operacích, mluvíme o testamentu vojenském, který je znám již z římského práva jako jedna z forem závěš. Zvláštností této podkategorie privilegovaných závěší je především osoba poizujícího, kterou může být pouze omezený okruh subjektů. Jedná se o osoby, které můžeme nazvat osobami náležejícími k armádě, přesněji k ozbrojeným silám, z čehož a contrario vyvozují, že válečný zpravodaj, lékař i mimo ozbrojené složky a mnoho dalších, takto testovat nemohou, byť se nacházejí ve stejné nebo obdobné situaci. Rozdíl zde není pouze v subjektu testátora, ale také v subjektech poizujících záznam o posledním pořízení, těmi se pro vojenský testament mohou stát jen vojáci minimálně dle stojnické

⁵⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou dle vodovou zprávou*, Sagit, Praha 2012, str. 638

hodnosti nebo velitelé jednotek a jejich úkolem je předání listiny před konečným potvrzením jejího obsahu po izující. Vzhledem k opravdu speciální formě a závažnosti se bezodkladně závěs posílá veliteli nadřízeného velitelství a dále se předává přímo Ministerstvu obrany České republiky.

Po izování testamentu na palubě letadla nebo plavidla, je-li podléhá právu České vlajky, ostatním úlevám vymyká především v jednom bodě, a to v tom, že není vyřadováno bezprostřední ohrožení na život. To v praxi znamená, že tak může být bez podmínek testovat každý, kdo se na daném místě nachází a projeví vli tak užití, a ufl z opodstatněných nebo neopodstatněných obav o svoje zdraví. Zde zaznamenává závěsní listinu velitel letadla i lodi v příslušných denících a postupuje ji svému nadřízenému orgánu. Vzhledem k představitelným okolnostem to samozřejmě nemůže být bráno jako podmínka, jíli se musí velitel drflet a konat kroky sm ujíci k zaznamenání listiny bez zbytečného odkladu. Je pouze na jeho uvážení, jak vyhodnotí situaci a co považuje v konkrétní okamžik za střešní úkony, které mají přednost.

Předposlední privilegovaný způsob pro případ smrti závěs se týká osob, které se ocitnou v patrném a bezprostředním ohrožení života nebo v místě, kde je ochromen společenský styk. Ochromení společenského styku je poměrně vágní pojem, pro který nenajdeme přímé vodítko v demonstrativním výtu zákonodárce. Úada evropských kodexů obsahuje taxitavní výet takových událostí, jako například zákoník švýcarský, rakouský, španělský, nizozemský nebo portugalský.⁵⁸ Vykládá se jako místo s nízkým osídlením, kde například došlo k některé z přírodních katastrof, jako jsou povodně, sesuvy pídy nebo lavinové nebezpečí nebo jako místo, kam je s ohledem na roční období i dopravní omezení obtížné se dostat. V tomto případě se uplatní úlevy za splnění dvou podmínek. Musí se jednat o nepředpokládaný a navíc život ohroflující stav.

Zákon umofl uje zaznamenat testament také starostou obce, kde se zřstavitel nalézá, nebo osobou oprávněnou vykonávat jeho pravomoci v případě, že je důvodná obava ze smrti testátora před tím, než by mohl svou poslední vli po ídit ve ejnou listinou.

Všechny ty i uvedené formy se po splnění podmínek považují za ve ejnou listinu, ovšem odlišnou, co do délky platnosti. Zákon, na základě zásady in favore

⁵⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový obanský zákoník s aktualizovanou d vodovou zprávou*, Sagit, Praha 2012, str. 636

testamenti, s porušením formalit nespojuje neplatnost listiny jako takové, pouze ji považuje za listinu soukromou, a to tehdy, pokud lze spolehliv zjistit, že se jedná opravdu o poslední vůli poizovatele. Jestliže zůstane z stavitelů živ, pozbývá závaznost uplynutím dvou týdnů v případě patrného a bezprostředního ohrožení života a stejně tak i v případě místa s ochromeným společenským stykem. Ostatní typy závazků pořízených s úlevami se stávají neplatnými uplynutím tří měsíců ode dne pořízení. Všechny tyto lhůty ale staví nebo posouvá počátek této doby, po kterou z stavitelů nemůže pořídit poslední vůli ve veřejnou listinu.

Okolnost, je-li mi připadá i přes to, že mluvíme o takzvaných úlevách, vcelku obtížná, je přítomnost určitého počtu svědků. Jsem si v domě faktu, že je zapotřebí více osob, pro osvědčení pravosti listiny a potvrzení svobodné a vůle z stavitelů, ale právě v případech, kde může být vůle ohrožen život, a to navíc bezprostředně, si neumím dobře představit, jak by osoby ve stejné situaci zachovali chladnou hlavu a vystupovali jako závazní svědci. V ostatních případech, v tom ovšem problém nevidím a považuji to za základní způsob ochrany jak z stavitelů, tak případných závazných dědiců. Co se týče jejich počtu, jedná se vždy o minimálně dva svědky, při emfili u situace uvedené v ustanovení § 1542 o. z. 2012 je zapotřebí souhlasná přítomnost svědků dokonce tří.

Kde se nesporně o privilegium jedná, je v případě svědků skutečnost, že na rozdíl od těch, kteří jsou přítomni při vzniku klasické závazky ve formě soukromé listiny, není vyžadována jejich plná svéprávnost. Zde postačí dosažení patnáctého roku věku i omezená svéprávnost při zachování schopnosti v rozhodnutí popsat skutečnosti pro platnost závazky významné.⁵⁹ Dokonce nemusí být ani podepsáni na listině, za předpokladu, že tento nedostatek vznikl kvůli omezení možnosti psát i jiné závazné předání a tento fakt je uveden přímo v závazku.

⁵⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou doprovodnou zprávou*, Sagit, Praha 2012, str. 637

4.2.3. Závazné podmínky, podmínky a doložení času

V 50. letech 20. století vymizely z našeho právního řádu takzvané vedlejší doložky závazné, jež umožňují zřizovateli specifikovat podmínky nabývání pozemkové stavby. Bylo to z důvodů, které jsem uvedla již na začátku své práce, souvisejících s tehdejší státní ideologií a jejím názíráním na práva vlastnictví i vlastnictví obecné. To znamená, že jejich uvedení nemohlo být do 1. 1. 2014 žádným právním důsledkem.⁶⁰

S platným kodexem civilního práva se navrací závazné podmínky, doložení času a podmínky, a to ve formě negativního výtku obsaženého v § 1551 odst. 2 o. z. 2012. Nelze tedy smýšlet vedlejší doložku tak, aby dříve, případně odkazovníka, obtěžovala z důvodu svévolí zřizovatele, zjevně odporovala ve věcném obsahu nebo byla nesrozumitelná. V následujícím ustanovení nalezneme ještě speciální úpravu pro doložky, týkající se manželství obmýšlených. Kde stojí, že nemohou být podmínkami poslední vůle, což by podmínky manželství uzavřít nebo neuzavřít i v něm setrvat nebo jej zrušit, avšak lze zříditi právo na dobu, dokud se manželství jako takové neuzavře. Touto úpravou *zákon chrání dříve předpřipravenými i pomstychtivými podmínkami.*⁶¹

Pokud se zaměříme na podmínku, jako první typ vedlejších doložek, dá se říci, že je vždy vázána na budoucí událost, ovšem i takovou, která nemusí nikdy nastat. Teorie zná pouze dva typy podmínek, a sice ty které označuje jako odkládací neboli suspenzivní a podmínky rozvazovací či rezolutivní. Příkladem bych uvedla nejprve situaci, kterým zřizovatel přikládá v souvislosti s dříve nápadem nejvyšší důležitostí, a tím je zpravidla dokončení vzdělání u podmínky odkládací a spáchání trestného činu, respektive pravomocný odsuzující rozsudek, u podmínky rozvazovací.

Obecné doložení podmínek je v praxi důležitější zejména v otázce jejich platnosti. Nemohoucí rozvazovací podmínka je sice platná, ale nazírá se na ni, jako by neexistovala, zatímco nemohoucí podmínka odkládací se stává přímo neplatnou a dříve odkazovník, kterého se týká, nebude v této souvislosti povolán v ústředí.

⁶⁰ ELIÁŠ K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou doložkovou zprávou*, Sagit, Praha 2012, str. 639

⁶¹ RYŠÁVKOVÁ, V.; PRUDÍKOVÁ, D. Nechce se starat o psa? Chatu zdědí bratr, *MF Dnes*, 11. 10. 2013

Rozdílem mezi asovou doložkou a podmínkou je fakt, že doložka se váže na moment, o kterém víme, že opravdu nastane a pro případ, že by se tak nakonec nestalo, považujeme ji za podmínku. Zároveň z ustanovení asové doložky v závěti je možnost nabytí dle dictví obmyšleným jen po nějakou dobu i nabytí děle, než okamžikem jeho smrti. Obdobně jako u podmínek zde najdeme dva typy doložek. Prvním je situace, kdy obmyšlený nabývá dle dictví v jinou chvíli, než je úmrtí pozujícího, a toto právo mu náleží bez dalšího na nikterak definovanou dobu. Druhým je případ, kdy o své právo pozující dobí přichází a tato doba je v závěti jasně definovaná.

Dies ad quem je výraz používaný pro onu asovou mez, po kterou dle dictví disponuje svým dle dictvím od okamžiku smrti z stavitele a po určitou chvíli jím vyslovenou. Ve chvíli jejího naplnění přechází právo pozujícího nabytého dle dictví na další osobu ustanovenou samotným pozujícím nebo na osobu, jejíž vůle je testatní posloupnost.

V případě dies a quo, označující se jako čas, od kterého se právo počítá, je stav obdobný. To znamená, že právo nejprve nabydou dle dictví, na něž pamatoval z stavitel ve své závěti anebo zákonní dle dictví a náleží jim do doby závěti předpokládané.

Pro situace, které reálně nastat nemohou, a koliv jsou v závěti výslovně uvedené, máme dvě možnosti řešení. Tím prvním je použití zásady in dubio pro reo ve chvílích, kdy je jasné, že šlo o pouhý omyl z stavitele v. asová doložka zůstává platná a pouze se upraví tak, aby co nejlépe vystihovala jeho vůli. V druhém případě, kdy okamžik předvídaný testamentem nikdy nastat nemůže a nejde zde o pouhou formální vadu, postupujeme v mezích zákona tak, jakoby se jednalo o podmínky nemohlé.

Příkaz, jak jeho název napovídá, je rozkazem dle dictví, aby se zachoval nebo naopak se zdržel určitého jednání v souvislosti s pozůstalostí. Musí být jasně a určitě projevem záměru z stavitele stanovit závětnímu dle dictví povinnost nakládat s pozůstalostí nebo její částí dle jeho vyslovené vůle. Nesmí se toliko jednat o pouhá přání, aby byla zahrnuta v pozůstlé listině.

Pokud se obmyšlený nezachová dle platného příkazu, ztrácí právo na nabytí své části dle dictví. S tím se pojí požadavek, že musí existovat někdo, kdo je schopen plnit příkaz kontrolovat nebo vynucovat. Takovou osobou je samozřejmě vykonavatel, když je povolán a dále ten, komu příkaz vůle nebo speciálně označená

osoba, jejíž povinností je vymáhat jeho splnění. V případě, že z stavitel uložil příkaz, jenž má význam pro veřejný zájem, lze dokonce jeho dodržení vymáhat i orgánem veřejné moci.

4.2.4. Zánik závěti

Z definice závěti víme, že se jedná o odvolatelný projev vůle, a proto může být z stavitel kdykoliv zrušena i marně, aniž by bylo potřeba úkon jiné osoby, například notáře i dědic. Kromě daného ustanovení připsal zákonodárce ještě § 1575 o. z. 2012, kde v odstavci 1 nalezneme výslovně zakotvené právo pozůvajícího kdykoliv zrušit závěť i její jednotlivá ustanovení. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006, musí být právní úkon pořízení nebo zrušení závěti u jiných výlučně osobních jejím pozůvatelem a není možné, aby tyto úkony za z stavitele činil jakkoliv ustavený zástupce.⁶² To znamená především zachování autonomie jeho vůle nejen během pořízení, ale i při dalším nakládání s testamentem, ovšem jen za předpokladu jeho testovací způsobilosti.

Vzhledem k tomu, že existuje více forem zániku, je jasné, že známe i více forem jejího zániku, kterými jsou, dle § 1575 odst. 2 o. z. 2012, odvolání nebo pořízení nové závěti. Pokud se zamíříme na odvolání závěti, i zde můžeme vybírat z různých alternativ. Obanský zákoník nám nabízí odvolání výslovné, provedené mluvy a u veřejné listiny v notářské úschově také její vyjmutí z ní, jako novinku převzatou z německé úpravy.

4.2.4.1. Zřízení závěti pozůvající

V pořízení závěti není z stavitel nikterak omezen co do jejich počtu. V praxi tato možnost způsobuje hned dvě myslitelné varianty, které se rozlišují tím, zda závěť

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006 ze dne 20. 3. 2008

pozd j-í konkuruje, i nekonkuruje té p vodní a obdobn se postupuje p i po ízení dal-ích.

V p ípad , fle v novém testamentu není upraven stejný p edm t, jako ve stávajícím, platí, fle ob sepsané záv ti mohou vyvolávat následky sou asn , a z stávají proto v platnosti vedle sebe, jako stejn silné d dické tituly. Pokud se ov-em jedná o situaci opa nou a testamentsy se zcela nebo z ásti svým obsahem p ekrývají, pozbývá platnosti záv vyhotovená d íve. Tuto platnost ztrácí bu zcela, nebo jen v inkriminované díl í ásti, ve které nem fle obstát tím, fle upravuje stejná práva k poz stalosti.

Skute nost z ízení pozd j-í záv ti má sice v p ípad konkurence zru-ovací funkci, ale je d ležitá mít na pam ti fakt, fle i takto zneplatn á záv se za ur itých okolnosti stane, p ímo ze zákona, znovu platnou. Jde o situace, kdy nebyla tato listina výslovn zru-ena nebo zni ena a naopak ta záv pozd j-í byla pozm n na natolik, fle by mohla obstát vedle té p vodn zneplatn é.

4.2.4.2. Odvolání záv ti výslovn

Výslovné odvolání záv ti je nutné provést formou, kterou je možno platn záv po ídit.⁶³ Myslí se tím tedy libovolný zp sob vzniku testamentu, v etn v-ech po ízení privilegovaných.

By by se dalo o ekávat, fle se zp sobem, jakým záv vznikla, bude souviset téfl zp sob jejího odvolání, není tomu tak. To znamená, fle i testament po ízený ve form listiny ve ejné, lze platn odvolat listinou soukromou nebo nap íklad testamentem vojenským. Zákonodárce nejspí-e vychází z obecné logiky v tom smyslu, fle v ur itých chvílích nebude možno testovat v-emi zákonnými zp soby sou asn a p esto bude pot eba provést zm nu své poslední v le v daný okamfik.

Odvolávat nemusíme pouze záv jako celek, ale samoz ejm lze zru-it jen její ást nebo více ástí. Dokonce se nemusí jednat jen o zánik záv ti jediné, a to v p ípad , fle existuje více sob si vzájemn nekonkurujících. P i odvolávání tudífl

⁶³ HURDÍK J., a kol. *Ob anské právo hmotné, Obecná ást, Absolutní majetková práva*, Ale- en k, Plze 2013, str. 288

nejsme limitováni kvantitativně ani kvalitativně a opírá se jen na vůli z stavitele, jakou formu a rozsah si vybere.

4.2.4.3. Odvolání závěti mlčky

Mlčky v právním slova smyslu neznámá zamýšlet budoucí následek bez svého vyjádření, nýbrž musí následovat i úkon, ze kterého je jasné patrné co se činí. V souvislosti s odvoláním závěti lze uvažovat o jejím neformálním zrušení. Takto lze závěť zničit spálením, vyhozením do koše, roztrháním nebo pouhým přeškrtnutím podstatných náležitostí, které způsobí její neplatnost.

Podstatou nakládání se závětí i v době po úmrtí pro případ smrti je vůle osoby z stavitele, jako jediné osoby vykonávající všechny úkony směřující k jejich vzniku, změně nebo zániku. Proto náhodné i úmyslné zrušení testamentu jinou osobou nebo vis maior, bez vůle a souhlasu z stavitele, nelze považovat za konkludentní odvolání závěti. Výše uvedené je potřeba mít na zřeteli, jelikož i takto neexistující po úmrtí je stále schopno, kvůli ochraně jistot občanských, vyvolávat zamýšlené následky.

4.2.4.4. Vyjmutí závěti z notářské úschovy

Pokud se ukládá závěť do úschovy, a ufl jako listina soukromá nebo veřejná, stále platí, že dispozice s ní náleží i z staviteli a je jen na jeho uvážení, jak s ní naloží v budoucnu. Proto je povinností takového notáře, listinu na žádost vydat, kdykoli je o to požádáno, a to pouze do rukou z stavitele.

Jestliže se takto vydá závěť ve formě veřejné listiny, jedná se, na základě § 1579 odst. 1 o. z. 2012, o její zrušení ex lege. O tomto postupu musí být pořízeno poučení a o takovém poučení je proveden dvojitý záznam, jednak přímo ve vydávané listině a také ve spisu daného notáře.

4.2.5. Dídká substitute

Náhradnictví je v dídkém právu popsáno ve dvou samostatných oddíle v ásti druhé a t etí této diplomové práce. Proto zde jen znovu zmíním skute nost, že se jedná o institut, který umoží uje z staviteli jednak se vyhnout uprázdn ní dídkého podílu v dídkém ízení a druhak rozhodnout o tom, kdo bude, v p ípad sv enského nástupnictví, dal-ím dídicem p ímo ur eného obmy-leného.

Existují tedy dva typy dídké substitute, kterými jsou substitute vulgární a substitute fideikomisární. Jejich vzájemný vztah zákonodárce upravil v ustanovení § 1512 odst. 2 o. z. 2012, jenfl íká, že v pochybnostech, o kterou z forem se jedná, se má za to, že je povolán náhradník obecný, ili vulgární substitut.

4.3. Vzájemný vztah dídkých titul

Díky nár stu po tu dídkých titul je vhodné vymezit jejich vzájemné postavení a princip jejich soub fné existence. Vedle zákona, záv ti a dídké smlouvy bych zde ráda vysv tlila je-t jejich pom r k odkazu, jakofto novému institutu, který p inesl o. z. 2012. Bude nejspí-e zajímavé sledovat, jak se reáln v-echna tato po ízení pro p ípad smrti uplatní vedle intestátní posloupnosti v b fném flivot . š *Využití nových institut v praxi závisí na tom, jak intenzivn budou lidem nabízeny k využití notá i i advokáty, tedy osobami, které jsou povolány poskytovat právní služby.*⁶⁴

Nejprve bych ráda vymezila vztah mezi v-emi po ízeními pro p ípad smrti oproti dídkému nápadu ovládanému zákonnou posloupností a poté se zam ím na, nejvíce využívané varianty, které je nutné zohlednit.

⁶⁴ HYN ICOVÁ, K. Jaký je hlavní p ínos nového dídictví?, *Právní rádce*, 7/2013, str. 23

4.3.1. Zákonná a d'ická posloupnost

Předpokládám obecnou známost postupu v případě, že z stavitel neanechá žádnou listinu, je-li by upravovala jeho úmysl po úmrtí mortis causa. Zde, jako jediná možnost, nastupuje d'ická z zákona. Pokud ovšem existuje n kterých z po ízení, musí se mu dát p ednost a vyhov t tak v li z stavitele. Zkoumáme proto, zda se tímto úkonem vy erpá ve-kerá poz stalost i nikoli a na základ zji-t ní postupujeme dále.

Zatímco v případě, že je po ízeními upraven ve-kerý majetek, který je p edm tem d'ického ízení, zákon, jako d'ický titul, nevyuflijeme v bec. Na druhou stranu je ovšem nutné ídit se dle ustanovení o intestátní posloupnosti vldy tam, kde není záv tí, d'ickou smlouvou nebo dov tkem poz stalost vy erpána zcela.

Z vý-e uvedeného nám tedy vyplývá pouze jakási dopl ková funkce d'ického nápadu prost ednictvím posloupnosti zákonné, která nastupuje afl po v-ech ostatních možnostech, je-li z staviteli, díky jeho po izovací autonomii, náleflí. I p es fakt že k ní nastupuje afl v okamflíku uspokojení ostatních pln ní ovliv ujících nápad poz stalosti, je jist tou dlouhodob nejvyuflívan j-í a p edpokládám, že to tak z stane i nadále.

4.3.2. Vztah záv tí a d'ické smlouvy

Jak z p edchozích ástí diplomové práce víme, d'ická smlouva, jako flto dvoustranné právní jednání, nem že být ru-ena nebo m n na úkonem jen jedné ze smluvních stran a uzavírá se obligatorn ve form ve ejné listiny. Na druhé stran stojí záv , jednostranný a odvolatelný projev v le, jenfl je možné kdykoliv m nit nebo ru-it, dle uváflení z stavitele samotného, bez vn j-ích omezení.

Již z v t-ích pohlávk , které jsou t eba pro platnou d'ickou smlouvu a z její povahy závazku je patrné, že jako taková má p ednost p ed záv tí a je tedy nejsiln j-ím d'ickým titulem v na-em právním ádu. Dává tak mnohem v t-í jistotu obmy-lenému kontrahentovi ne flli samotný testament. Je tu ovšem problém v možnosti neomezeného nakládání se svým majetkem za flivota, a to i p es ponechání d'ické smlouvy v nezmn né podob . Jsem p esv d ená, že v praxi bude tento fakt vyvolávat spory vznikající z umen-ování p edm tu vymezeného d'ickou smlouvou.

Mohla by nastat situace, kdy je po ízená d dická smlouva formáln vadná. Nap íklad tím, fle je sepsána, i p es jasný zákonný pofladavek, jako listina soukromá. V takovém p ípad se postupuje, jako by se nejednalo o tenhle typ posledního po ízení, nýbrfl o platn vyhotovený testament. Samoz ejm za dodrflení dal-ích vyfladovaných podstatných náleflitostí.

D dickou smlouvou nesmí být po ízeno o celé poz stalosti, ale jen do jejích t í tvrtin, takfle vedle této listiny vfdy sv d í nápadu z stavitelova majetku je-t dal-í z d dických titul . Na rozdíl od záv ti i zákona, které jako d vody d d ní mohou p sobit samostatn , p i sepsání d dické smlouvy se pokařdfe vyufflje je-t jeden z nich jako vedlej-í titul, rozhodující o zbytku d dictví.

4.3.3. Vztah odkazu a záv ti

Blíffe popisují institut odkazu v dal-í kapitole, a proto na tomto míst opravdu pouze vymezím jeho vzájemný vztah se záv tí.

Odkaz chápeme jako vznik pouhé pohledávky na vydání v ci i z ízení práva, v emfl se odli-uje od d dického titulu, na jehořl základ má d dic p ímý podíl na poz stalosti. Pro platnost odkazu podle zákonné úpravy, se vyfladuje, aby byl sou ástí po ízení pro p ípad smrti. To znamená, fle nejen, fle je logické, fle nestojí samostatn , jako jediný podklad pro d d ní, ale navíc musí být p ímo v jiném zahrnut.

5. Odkaz

Obanský zákoník č. 40/1964 Sb., účinný od 1. 4. 1964 vymazal z našeho právního systému na celých 50 let institut odkazu, jakožto jeden ze základních druhů pořízení pro případ smrti. Vzhledem k tomu, že se tento institut navrácí do soukromoprávní úpravy po tak dlouhé době, je více než vhodné se podrobněji seznámit, jak jeho vlastní definice, smyslu a účelu, tak také jednotlivým termíny s ním spojených.

Odkazem (legátem) se dle dnes účinného zákoníku rozumí jednostranný právní úkon, jímž zůstavitel odkazuje majetek osob nabývajících z dědictví, poskytnout prospěch osobám tím.⁶⁵ Jedná se tedy jak o právo na určitě plnění od právních nástupců zůstavitelových, tak o vlastní podmíněné plnění, jímž může být cokoli, co je podmíněno právního obchodu. Historicky pochází z práva římského a jako legatum je zmíněno již v Zákoně dvanácti desek z poloviny 5. století p. n. l., kde šlo o dar z dědictví, jímž se projevovala zůstavitelova náklonnost.

Jak již bylo řečeno, vyplývá z výše napsaného, osobou odkazem obdánou je myšlen ten povinný, který má splnit závazek z odkazu a je tedy v postavení dlužníka vůči odkazovníku, jenž je zde v postavení věřitele.

Co se skrývá pod pojmem odkazovník (legatá), je vysvětleno v kapitole druhé, proto se dostávám rovnou k výrazu pododkazovník a s ním spojeného termínu pododkaz (sublegát). Z názvu může být poměrně zřejmá konstrukce tohoto pořízení, která se od té klasické odkaz - odkazovník liší pouze osobou, jež je povinná plnit. Jedná se tedy o případ, kdy je osoba odkazem obdáná povinná poskytnout podmíněné plnění osobě tím, pododkazovníku.⁶⁶

⁶⁵ TWEŠTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, str. 224

⁶⁶ TWEŠTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 225

5.1. Druhy odkazu

Jednotlivým typizovaným druhem odkazu je v zákoně stanovena poměrně velká pozornost a jejich úprava je podrobná. Důvodem tohoto množství výkladových ustanovení je snaha o předcházení nejistot při nedostatečném projevení vůle z testatele.

Zprvu je dnes znám odkaz v cíuritého druhu. Takové vůči mohou být součástí pozstalosti, stát mimo ni nebo se může jednat o odkázání peněz. V prvním případě bude problematická snad jen volba podmínek odkazu v případě, kdy z testatel například odkáfle jízdní kolo a ve chvíli úmrtí jich bude vlastnit několik a nebude zřejmé, o které se jedná. Tehdy dojde k výběru odkazu osobou povolenou. Tou se stává, mimo pouzujícího, osoba obtížená odkaz, popřímo pododkazem, nebo povolený vykonavatel závěti, správce pozstalosti či jiná osoba. Pokud ani ustanovená jiná osoba dle § 1606 odst. 1 o. z. 2012 volbu neprovede, určí odkaz soud.⁶⁷

Ustanovení § 1605 popisuje případ, kdy je odkázaná vůči, která není součástí pozstalosti. V odstavci 1 je uvedeno: *šP i odkazu v cíuritého druhu, která v-ak v poz stalosti není, není odkaz platný. Odkáfle-li z testatel několik v cíuritého druhu a není-li jich v poz stalosti urité množství, spokojí se odkazovník s těmi, které v poz stalosti jsou.*⁶⁸ Jinými slovy lze říci, že odkaz nebude platný při výslovném odkázání v cíuritého druhu z své pozstalosti. Odstavec druhý vykládá stav, kdy nebude výslovné uvedení pořadavku vydání dané vůči ze svého jmění. Takto obtížená osoba má povinnost vůči opatřit v podmíněné jakosti a na svůj náklad. V otázce peněz nevzniká prostor k úvahám a osoba obtížená je zavázána vyplatit jejich výši legátá i.

Další variantou je odkaz v cíurité. Tady je problematické, když odkázaná vůči náleží v době smrti z testatele odkazovníku, pokud ji neobdržel bezplatně přímo od něj, nebo je ve vlastnictví cizí osoby. Tehdy se k odkazu nepřihlíží. Výjimkou je v druhém případě možnost vyplacení penězité sumy odkazovníku. Při neochotě vlastníka vůči prodat, a pokud z testatel na díl její koupí, vyplatí se legátá i její obvyklá cena.

⁶⁷ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 225

⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., obanský zákoník, v platném znění, § 1605 odst. 1

Jedním z druhů odkazu je odkaz týkající se pohledávky. Takto lze pohledávku postoupit, prominout dluh i zajištění, prodloužit lhůtu k placení, splnit dluh z stavitele, spojit v jeho uznání osobou obtíženou a také je možno odkázat stejnou částku, jakou byl dlužen z stavitel odkazovníku. Zajímavý je v posledním případě fakt, že takto obdrží legatá nejen sumu, rovnající se povodnímu dluhu, ale také odkaz. Neposkytují zde bližší popis jednotlivých variant, a to kvůli přesahu do práva závazkového a hlavně proto, že je z názvu a úpravy vcelku jasné patrné, jak se při odkazech pohledávky postupuje.

Poslední kategorií by dle názvu čtvrtého Pododdílu Jiné odkazy měla být mnohdy, kam patří odkaz dle tematického a příbuzným a odkaz dluhu z stavitele v odkazovníku, ale není tomu tak. *šNeupřesují jiné odkazy, nýbrž upřesují osoby odkazovník jakýchkoli odkaz, u kterých jejich okruh nebude patrný ze z stavitelova pořízení pro případ smrti.*⁶⁹ Tato část o. z. 2012 by se tedy dala podřadit pod obecná ustanovení o odkazech a dle pravidel zde uvedených se bude postupovat vždy tam, kde nebude patrná vůle z stavitele.

5.2. Zřízení odkazu

Pro zřízení odkazu lze použít jakoukoli formu pořízení mortis causa. To znamená, že požadavek odkázání části pozstatosti musí být uveden přímo v dědické smlouvě, závěti, dovtku nebo, dle § 1594 odst. 2 o. z. 2012, také v darování pro případ smrti. V tomto typu darování se jedná o situaci, kdy dárce zemře před obdarovaným. Pro zřízení odkazu dědickou smlouvou je nutné uzavřít takovou smlouvu mezi zstavitelem a smluvní stranou, jíž se tato strana povolává jako odkazovník. Z toho vyplývá, že povodním nebude právo na pozstatost nebo její podíl, jak je tomu u dědické smlouvy běžné, ale právě právo na odkaz.

Pro platnost se vyžaduje jen způsobilost povizovatele, vyjma případu uvedeného v § 1595, platné pořízení pro případ smrti, kde je nařízení odkazu uvedeno, způsobilost daného odkazovníka a popis povodním, který je odkazován legatáři.

⁶⁹ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Obanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 286

Text samotného nařízení odkazu by měl obsahovat vymezení osoby odkazovatele i osoby obdržitelky a samozřejmě podmínky odkazu. Důvodová zpráva uvádí jako ideální formulaci: "jako odkaz, ze kterého je zřejmý druh nařízení, jenž zůstává stavitel zamýšlel po něm".⁷⁰ Osobně se také domnívám, že je vhodné v nařízení pro případ smrti, kterým se odkaz zřizuje, výslovně slovně odkaz vyjádřit svému úmyslu, jelikož jiné vyjádření může způsobovat nejasnosti a z nich vedoucí případné spory.

5.3. Podmínky odkazu

Špatně podmínky odkazu mohou být v podstatě všechny, což může být podmínky právního obchodu a což má určitou hodnotu pro odkazovatele, případně nemusí jít o hodnotu majetkovou.⁷¹ Naopak to nemohou být věci z právního obchodu vyloučeny, pohledávky, které zanikají smrtí zůstavitel, nebo pohledávky, kterým brání předpokládání ujednání dlužníka a daného po zrušení a také v věci, jež nemohou být odkázány určitým osobám. Poslední možnost je tedy vyloučena jen pro daného případného odkazovatele a jedná se například o podíl dlužníka na jinou osobu než manželka zemřelého.

Další požadavek na podmínky odkazu spočívá v tom, že podmínky musí být možný a dovolený. Budou jím zpravidla věci hmotné, a to movité i nemovité. Zde je důležité zmínit, že na základě zásady superficies solo cedit, je dobré výslovně odkázat stavbu i pozemek zároveň nebo vykládat zůstavitelovi v li v souvislostech tak, aby byl co nejvíce zachován její smysl. Nakonec mohou být podmínky odkazu i v věci nehmotné movité, o nichž byla řeč výše a kterými jsou především dluhy a pohledávky.

⁷⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku: oficiální text důvodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona>

⁷¹ WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 293

5.4. Nabytí odkazu

Právo na odkaz nabývá legatá pro sebe a své nástupce dnem smrti z stavitele.⁷² Zp edchozí v ty plyne, fle a koliv právo nabývá odkazovník okamfikem úmrtí po izujícího, samotné nabytí odkazu je odsunuto na pozd ji a probíhá stejným zp sobem jako nabytí práva vlastnického. Tuto chvíli mohou dále modifikovat p íkazy, podmínky a asové dolofky, jejichfl obsah zp sobí dosp lost onoho práva na nabytí v jiný as. Odkazovník se tedy takto obohatí afl pln ním osobou obtífenou, a to vydáním p edm tné v ci nebo práva, vyplacením finan ního obnosu, postoupením pohledávky a podobn .

K okamfikem nabytí odkazu pln ním obtífeného se váfle zákaz, vyjád ený judikaturou uvedenou ve sbírce Glaser-Unger Neue Folge, který íká, fle odkazovník nesmí vzít v c jemu odkázanou do drflby bez souhlasu d dic í soudu, by ho k tomuto jednání zmocnil z stavitel.⁷³

P echod na legatá ovi nástupce, uvedený v § 1620 odst. 1 o. z. 2012, p ichází v úvahu ve chvíli, kdy odkazovník zem e afl po smrti z stavitele, ov-em d íve, nefl opravdu dojde k nabytí odkazu. To v-e za p edpokladu jeho trvající zp sobilosti nabývat z poz stalosti.

Dal-í p echod odkazu nastává postoupením pohledávky na jeho vydání, cofl lze provést smluvn , a to i bez souhlasu obtífeného. Výjimkou potvrzující pravidlo je nap íklad právo na d chod a n které dal-í pohledávky, které nelze zcizit, a proto ani postoupit.⁷⁴

Jiná situace nastává u práva na odkaz, jenfl má vzniknout v budoucnu. Takové právo nelze upravit dohodou ani p evést ani o n m jinak rozhodnout, nap íklad tím, fle by odkazovník je-t za flivota z stavitele uzav el budoucí kupní smlouvu. Existuje zde jediný dovolený p ípad, kterým je smlouva o z eknutí se odkazu, jefl se mi ov-em jeví jako nelogická.

⁷² Zákon . 89/2012 Sb., ob anský zákoník, v platném zn ní, § 1620 odst. 1

⁷³ Rozhodnutí ze sbírky Glaser-Unger Neue Folge, 4705, citováno dle T^WESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 291

⁷⁴ T^WESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 291

*šZatímco nabytí d dictví potvrzuje d dici soud, právo na odkaz uplat uje odkazovník v i d dici p ímo.*⁷⁵ Tato p ímost spo ívá nejen v absenci nezávislého t etího, jako rozhodce, ale také v nep ítomnosti dal ího speciálního titulu, který by upravoval p echod odkazu. Není tedy pot eba jiná listina, neffli p vodní po ízení pro p ípad smrti, kde je upraven p edm t, jenfl má obtífený obmy lenému povinnost vydat.

Nyní se dostávám k samotnému zp sobu nabytí, který je shodný se zp sobem pln ní druhu závazku, o n jfl se jedná. *šU odkazu movité v ci to bude její vydání, u odkazu pohledávky její postoupení (§ 1612), u odkazu dluhu jeho uznání, spln ní, p ípadn í zaji t ní; u odkazu v ci zapsané ve ve ejném seznamu a odkazu práva k ní (nap . nemovitostí a v cných práv k ní) vydání potvrzení s ú edn ov eným podpisem a provedení zápisu do takového seznamu (§ 1105); u odkazu snífení nájemného bude sepsán dodatek k nájemní smlouv , kterým se nájemné snífk, apod.*⁷⁶

Otázka okamfliku nabytí vlastnického práva k v ci je pom rn sloflitá. U t ch v cí, k jejichfl nabytí je t eba ur íté smlouvy, se tak stává touto samotnou dohodou. V p ípad vydání odkazu ov em zpravidla fládná dal í smlouva nevzniká a nem fle za ni být považováno po ízení mortis causa. Zde tedy dojde k nabytí vlastnického práva ve chvíli vydání dané v ci, jeffl je p edm tem odkazu a dojde tak k jeho spln ní osobou obtífenou.

⁷⁵ HYN ICOVÁ, K. Jak se bude d dit podle NOZ?, *Právní rádce*, 2/2013, str. 6

⁷⁶ WESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 293

6. Vydání a ochrana nepominutelných dědiců

Akoliv pod autonomii v le z stavitele nepochybně spadá také institut vydání a institut nepominutelného dědice, nebudu se tímto tématem v novát tolik podrobně, jako tím předcházejícím, a to především z důvodu požadavků na rozsah diplomové práce a také proto, že by si zasloužily samostatné pojednání, jelikož změny, kterými prošly, se dotýkají samotných základů, na kterých byly v minulosti vystavěny. Vysvětlím tedy pouze termíny, které zákonodárce používá v jejich souvislosti, a pokusím se zdůraznit novinky vzniklé přijetím o. z. 2012.

Š Vydání měžeme volně definovat jako tzv. jednostranný právní úkon, kterým z stavitel odnímá svému potomkovi jako neopominutelnému dědici právo dědit, je-li by mu jinak náleželo.⁷⁷ Z předchozí vety plyne, že vydání lze pouze tzv. nepominutelného dědice, jen-li má z tohoto titulu nárok na povinný díl. O obou užitých výrazech se rozepíší dále v kapitole.

6.1. Nepominutelný dědic

V zásadě lze říci, že je institut nepominutelného dědice jediným projevem jinak absolutní testovací volnosti z stavitele, který slouží především k ochraně jeho dětí a jejich potomků, pro případ, že by došlo k úmyslnému i neúmyslnému opomenutí v pořízeních mortis causa. Jedná se tedy výlučně o ochranu velmi úzkého příbuzenského vztahu. Dle taxativního výkladu obsaženém v § 1643 odst. 1 o. z. 2012 jsou za nepominutelné dědice považovány pouze děti poizujícího a v případě, kdy na dědictví nenapadá, se jedná o jejich potomky.

Íp es to, že se takto vymezená osoba nazývá dědic nepominutelný, může docházet k případům, kdy její opomenutí neprávem nastane. V takové situaci neexistuje nárok na povinný díl, ale jen na poměrnou hodnotu dědictví jako celku, to znamená na odpovídající peněžní částku. V rámci zásady dispozitivní ovšem není vyloučeno i jiné

⁷⁷ KOLMAN, P. Vydání dnes a dle nového občanského zákoníku (NOZ), *Občzan 2013*, str. 2

ujednání d díc a nakonec tak m ě dojít ke stejnému záv ru, jaký by nastal p i jeho neopomenutí.

Je zde pot eba dodat, ě lze sledovat tendenci, vyplácení pom rné ásti finan ními prost edky p ednostn . š *Povinný díl se nov bude vyplácet primárn v pen zích, p i emfl bude chápán jako pohledávka nepominutelného d dice za d dicem skute ným.*⁷⁸ Takováto úprava má dva dopady, jeř m ěme pro ú ely návaznosti citace, nazývat následky. š *Jedním z následk je respektování z stavitelovy poslední v le, záv bude podrřena v platnosti, nebude stífena relativní neplatností a d dicem se stane ten, koho z stavitel ur í.*⁷⁹ Druhým se v rekodifikované právní úprav míní odstran ní nedobrovolného podílového spoluvlastnictví mezi nepominutelnými d dící a d dící ostatními, což d íve zp sobovalo slořité problémy. Dnes lze takového d dice z d d ní v podstat vylou it, aniř by bylo vyuřito vyd d ní, p i emfl místo postavení d dice se zde jedná o postavení v ítele.

6.2. Povinný díl

Povinný díl je takový nárok nepominutelného d dice na pom rnou ást poz stalosti, o které z stavitel nem ě rozhodnout naprosto svobodn a hraje tak jakousi ochranou roli pro z stavitelovi potomky.

Ob . zák. 1964 v ustanovení § 479 uvád í toto: š *Nezletilým potomk m se musí dostat aspo tolik, kolik ín jejich d dický podíl ze zákona, a zletilým potomk m aspo tolik, kolik ín jedna polovina jejich d dického podílu ze zákona. Pokud záv tomu odporuje, je v této ásti neplatná, nedo-řo-li k vyd d ní uvedených potomk .*⁸⁰ To uřl dnes obsahov neplatí, ov-em rozd lení na potomky zletilé a nezletilé z stalo zachováno s tím rozdílem, ě byly snířeny ony d dické podíly. Nyní se u osob, jenř spl ují podmínky býti nezletilými nepominutelnými d dící, jedná o takovou ást, která nesmí být men-ř, neřli t i tvrtiny jejich podílu stanoveného zákonem p i zákonné

⁷⁸ BEDNÁ , V. D dické právo v novém ob anském zákoníku, *Obchodní právo, 5/2013*, str. 163

⁷⁹ BEDNÁ , V. D dické právo v novém ob anském zákoníku, *Obchodní právo, 5/2013*, str. 163

⁸⁰ Zákon . 40/1964 Sb., Ob anský zákoník, ve zn ní pozd j-řch p edpis , § 479

dické poslušnosti. Ti zletilí nepominutelní d dci mají právo na nabytí d dictví ve vý-i alespo jedné tvrtiny onoho zákonného podílu.

Výpo et povinného dílu se provádí ode tením pasiv od poz stalosti, ímfi získáme istou hodnotu z stavitelova majetku, a d lením dle po tu a druhu d dic . To znamená, fle musí prob hnout sepsání ve-keré poz stalosti a ú ední odhad.

Jakmile se zjistí povinný díl, který p ipadá na nepominutelného d dice, ode ítá se z této ásti hodnota toho, co tato osoba nabyla od z stavitele. Majetkem, jenfi zde leffí na stran pasiv, m fle být cokoliv, co d dic nabyl bezúplatn b hem posledních t í let z stavitelova fivota a to, co získal z poz stalosti, o které se vede ízení. Takový postup se nazývá zapo tení na povinný díl a je popsán v pododdlílu 3.3.3.

6.3. D vody vyd d ní

V závislosti na vyuffívání zásady exheredationes non sunt adiuvandae znamenající, fle vyd d ní by nem lo mít podporu, uvedl zákonodárce, stejn jako v minulosti, taxativní vý et d vod vedoucích k moflnému vyd d ní. Tyto d vody musí existovat jifi v dob , kdy z stavitel ve svém po ízení mortis causa vyhotovuje prohlá-ení o exhereditaci, by by bylo sebejasn j-í, fle se obsah z vý tu naplní v budoucnu.

Zajímavostí stávající úpravy tohoto institutu, týkající se d vod sv d ících pro vyd d ní, je fakt fle dnes, oproti d ív j-ku, nemusí být výslovn zapsány v listin z stavitele. P ijde mi to pom rn p ekvapivé, i p es to, fle je úmysl vysv tlen Ministerstvem spravedlnosti eské republiky následovn : *šD vod je podle ministerstva spravedlnosti známý ob ma stranám, jak tomu, kdo se k takovému kroku uchýlil, tak potomkovi, a proto není nutné ho zve ej ovat.*⁸¹ Údajn by -lo, kv li zve ej ování t chto p í in p ed ostatními d dci, správci a dal-ími subjekty d dického ízení, o dehonestaci nepominutelného d dice. Odváfím se tvrdit, stejn , jako JUDr. Petr Kolman, Ph.D v lánku uve ejn ném na webových stránkách Bulletinu advokacie, fle

⁸¹ B fiEK, F. D vod pro vyd d ní m fle z stat tajemstvím, *Justice*, 2013

neuvedení z stavitelovy pohnutky zp sobí problémy praxi, a to p edev-ím vyvoláním spor o platnost takového prohlá-ení o vyd d ní ze strany nepominutelných d dic .⁸²

Vý-e jsem uvedla, že prohlá-ení o exhereditaci existuje na listin , kterou se po izuje pro p ípad smrti, ale nemusí to tak být vřdy a lze takto u init i jiným zp sobem. Jiná forma ale musí spl ovat stejné nálefitosti, jako jsou vyřadovány u z ízení platné záv ti.

Ráda bych nyní zmínila legální d vody vyd d ní uvedené v § 1646 a násl. o. z. 2012. Ve vý tu, který není mořné řádným výkladem i pouřitím analogie roz-í it, je uvedeno: neposkytnutí pot ebné pomoci v nouzi, neprojeování opravdového zájmu, jaký by m l být, dle litery zákona projeven, odsouzení pro trestný in spáchaný za okolností sv d ících o jeho zvrhlé povaze a vedení trvale nez ízeného řivota. P edchozí d vody znal i minulý ob anský zákoník jen v mírn zm n né podob . Dnes ov-em známe dal-í dva, které více roz-i ují z stavitelovy mořnosti uplatn ní svých d dických práv. Jsou jimi d dická nezp sobilost a zadluření nebo marnotratné po ínání a s tím související obava z nezachování ani povinného dílu z poz stalosti svým potomk m.

Není d vodné se zde vypisovat o v-ech vý-e uvedených skute nostech sv d ících pro vyd d ní, z nichřlo v t-in se dá íci, že i laik si dokáře p edstavit jejich obsah. Na druhou stranu ov-em za podstatné povařuji vysv tlení zm ny výkladu jednoho ze zákonných d vod a popis dvou nových typizovaných, o emř se zmíním dále.

D vodová zpráva k o. z. 2012 zahrnuje ilustra ní p íklad navád jící k posunu v chápání vyd d ní na základ spáchaní trestného inu. Nesta í jen konstatování, že potomek konal protiprávn a naplnil tak znaky uvedené v trestním zákoníku, nřbrř se musí zkoumat jeho in i se z etelem ke vztahu k osob z stavitele. Pokud by exheredace m la obstát, musí se ono konání dotknout cti, d stojnosti nebo vářnosti rodiny po izujícího. Nelze proto vyd dit potomka pravomocn odsouzeného nap íklad za krádeř, kdyř je samotný z stavitel recidivistou odsouzeným za stejný zlo in.⁸³

⁸² KOLMAN, P. Vyd d ní dnes a dle nového ob anského zákoníku (NOZ), *Bulletin Advokacie*, 29. 11. 2013

⁸³ D vodová zpráva k návrhu nového ob anského zákoníku: oficiální text d vodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona>

Co se týká zmíněných nových d'vod' vyd' d' ní, soustředím se nejprve na ten, dle kterého lze od d' dictví odstavit dokonce i nepominutelného d' dice, a to pro jeho nezp' sobilost. Pokud tak z' stavitel opravdu u' iní, pozbývá takový d' dic nárok na poz' stalost z' v' le po izujícího a nikoliv ze zákona, což má význam p' edev-ím ve zvý-ení míry jistoty v' p' ípadných sporech.

Poslední možností, kterou zákon z' staviteli pro vyd' d' ní nabízí, je situace, kdy je ur' itý nepominutelný d' dic natolik zadlužený nebo se chová marnotratn' . Po izující se v' tomto p' ípad' musí obávat, že se na základ' takového chování nedostane dal-ím potomk' m ani jejich povinného dílu. Vidíme zde aplikaci zásady zachování hodnot v' praxi, která se následn' projevuje skrze nutnost z' stavit d' tem, pop' ípad' vnou at' m, takto vyd' d' něho nepominutelného d' dice, onen odebraný povinný díl.

Záv' rem bych v' této kapitole je-t' podotkla, že neexistuje povinnost z' stavitele nepominutelnému d' d'ci oznámit sv' j' zám' r' o vyd' d' ní ani ho o j'íh' prob' hlém na ízení exheredace informovat. *š Takže jsou zbyte né obavy n' kterých senior' ó z' stavitel' , že by nezdárný potomek nap' . nep' ebíráním po-ty (i tajením svého místa trvalého pobytu za ž'ivota z' stavitele) mohl zabránit svému vyd' d' ní.*⁸⁴ V' p' ípad' nesouhlasu se m' že obrátit na soud, kde bude prokazovat, že byl vyd' d' n' nezákonn' , ov-ém d' kazní b' emeno leží na jeho stran' .

⁸⁴ KOLMAN, P. Vyd' d' ní dnes a dle nového ob' anského zákoníku (NOZ), *Bulletin Advokacie*, 29. 11. 2013

Závěr

Vzhledem k nedávnému poátku úinnosti obanského zákoníku jsem se snažila zachytit dramatické změny, jimiž se výrazně proměnila úprava občanského práva. V předchozích kapitolách byla provedena analýza jednotlivých institutů souvisejících s právem na pozůstalost, a to s ohledem na autonomii vůle zůstavitele. Analýza měla za cíl potvrdit zvýšení míry svobody s nakládáním s majetkem pro případ smrti a podat podrobné vysvětlení hlavních novot, jenž se v našem právním řádu objevily oproti tomu předcházejícímu. Dále jsem kladla na popis a rozbor daných změn v historických a politických souvislostech, na využití nových možností úpravy občanského práva v praxi a na upozornění na problémy, které mohou při vyvolávání nových institutů vyvstávat.

Stávající zákoník je mnohem více nakloněn vůli zůstavitele, než ten předcházející, jež nemohl, i přes revoluční novely, popřít svá východiska v takzvaném středním obanském zákoníku. Tento zákoník z roku 1950 i zákon č. 40/1964 byly hluboce ovlivněny socialistickým pojetím práva, a i přes veškeré snahy o distancování se od bývalých vládnoucích ideologií, se našemu právnímu řádu nepovedlo, ať do přijetí dnešního kodexu, úplně vymanit z jejich odkazu.

Přijetí v různých ohledech přelomového obanského zákoníku se jeví jako jediná možnost, jak české právo civilní opět navrátit do souladu s kontinentálním právem a jeho principy. Po letech snažení o správnou koncepci, se podařilo návrh schválit oběma komorami poslanecké sněmovny a uvést ho v platnost vyhlášením na začátku roku 2012.

Jak je již popsáno na předchozích stranách, dnešní úprava občanského práva je rozsáhlejší, podrobnější a především mnohem více nakloněná zůstavitelovi poizovací volnosti, než byla veškerá platná úprava v posledních desetiletích. Tato proměna s sebou bezesporu nese nesporné pozitivum, ať už je to vztah mezi druhy pořízení pro případ smrti, závaznost právní poizovatele poslední vůle, kladení důrazu na materiální stránku závěti, a její podobných dokumentů, předtím formální a podobné. Ale má též svá negativa. Prvním z nich by mohlo být, i přes značnou snahu o systematickost, určitá nepřehlednost kvůli vysokému počtu ustanovení a dále například vyšší míra rizika při vyvolávání nových institutů a spory o ně.

Předpokládám, že ve které prázdná místa vyjasní budoucí judikatura a s možnými úskalími si tak praxe poradí. Ovšem chvíle, kdy bude existovat dostatečná materie soudních rozhodnutí, nenastane ze dne na den a proces její tvorby a ustálení bude trvat minimálně několik let. Tímto se dostávám k palčivému problému znevýhodnění hlavních seniorů. Ti, kteří by nejvíce chtěli využívat širokou možnost, je-li dle práva nabízena, nebudou mít po určité době absolutní jistotu, že jim zamýšlený následek nastane, přesně tak, jak si představovali. Můžeme tedy jen doufat v konzistentní soudní praxi od samého počátku.

Diplomová práce, kromě historických podnětů a dalších důvodů pro potřebu nového kodexu, podrobně zkoumá vybrané instituty, je-li jsou plně podřízeny moci zřizovatele. Autonomie jeho vůle se tedy projevuje hlavně v ustanoveních o dle dle titulech, podřízeních pro případ smrti a dále v ústředí, kde můžeme předpokládat pozůstalosti ovlivnit sám zřizovatel. Jmenovitě jsem se dle kladně v nově předvedl vysvětlení terminologie tohoto oboru, závazky, dle smlouvy, odkazu a rámcově také institutu vydatelnosti, jelikož je považuji za ty nejlepší a nejvhodnější ke komplexnímu výkladu ve svétle nové úpravy.

Myslím, že je ještě před brzy na obecné hodnocení změn v dle právu provedené rekonstrukcí a praxi i judikatura si vyřazuje svůj zájem, aby vyrovnala se s novými okolnostmi. Výstižně to popsal Aleš Linhart ve svém článku pro *Justice* v roce 2013. *Šťastně ať praxe ukáže, nakolik ve ejnost využije pestré palety možností, které jí nová právní úprava v oblasti dle práva přináší. Jak ovšem ukazuje již dnes velké množství dotazů na řešení různých rodinných situací a vztahů, zdá se, že NOZ vykročil správným směrem.*⁸⁵

⁸⁵ LINHART, A. Revoluční změny v dle právu, *Justice*, 2013

Použitá literatura

1. Právní předpisy a judikatura

Listina základních práv a svobod, vyhlášená ve Sbírce zákonů jako součást Ústavního pořádku ČR pod č. 2/1993 Sb.

Rozhodnutí ze sbírky Glaser-Unger Neue Folge, 4705, citováno dle WESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář - Svazek IV.* Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, 291

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002 ze dne 19. 12. 2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006 ze dne 20. 3. 2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 936/2010 ze dne 4. 4. 2011

Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují se některé další majetkové vztahy

Zákon . 509/1991 Sb., zákon, kterým se m ní, dopl uje a upravuje ob anský zákoník

Zákon . 358/1992 Sb., notá ský ád, ve zn ní pozd jích p edpis

Zákon . 89/2012 Sb., ob anský zákoník, v platném zn ní

Zákon . 292/2013 Sb., o zvlátních ízeních soudních, ve zn ní pozd jích p edpis

Usnesení Nejvyšho soudu R, sp. zn. 21 Cdo 51/2008 ze dne 31. 3. 2009

Usnesení Nejvyšho soudu R ze dne 12. 2. 2014 k ozna ování šstaréhoo a šnovéhoo ob anského zákoníku

Washingtonská úmluva o jednotném právu formy mezinárodní záv ti ze dne 26. 10. 1973, <http://www.unidroit.org/instruments/succession>

2. Odborné publikace

BEZOUTMKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový ob anský zákoník: Nejd lefit j-í zm ny*
Anag, 2013, ISBN 978-80-7263-819-2

ELIÁTMK. a kol. *Nový ob anský zákoník s aktualizovanou d vodovou zprávou*
Sagit, Praha 2012, ISBN 978-80-7208-922-2

HURDÍK J., a kol. *Ob anské právo hmotné, Obecná ást, Absolutní majetková práva*
Ale-en k, Plze 2013, ISBN 978-80-7380-377-3

JANE KOVÁ, E.; HORÁLEK, V. *Encyklopedie pojmu nového soukromého práva*
Linde, Praha 2012, ISBN 978-80-7201-870-3

KINCL, J.; URFUS, V.; SK EJPEK, M. *ímské právo. 2. Vydání*
C. H. Beck, Praha 1995, ISBN 80-7179-031-1

KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj eskoslovenského práva 1945-1989. 1. vyd.*
Praha: Linde Praha a.s., 2008, ISBN 978-80-7201-741-6

MALÝ, K a kolektiv, *D jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945,*
Praha: Linde Praha a. s., 1997, ISBN 80-7201-045-X

MIKETMJ.; MUZIKÁ , L. *D dické právo v teorii a praxi*
Leges, Praha 2011, ISBN 978-80-87212-79-0

SVEJKOVSKÝ J., *Nový ob anský zákoník, Srovnání nové a sou asné úpravy
ob anského práva, 1. vydání*
C. H. Beck, Praha 2012, ISBN 978-80-7400-423-0

SVOBODA, J., KLI KA, O.: *D dické právo v praxi. 1. vydání*
C. H. Beck, Praha 2014, ISBN 978-80-7400-266-3

TMWESTKA, J.; DVO ÁK, J.; FIALA J. a kol. *Ob anský zákoník. Komentá - Svazek IV.*
Wolters Kluwer, a.s., Praha 2014, ISBN 978-80-7478-369-2

3. Odborné články

BEDNÁ , V. *D dické právo v novém ob anském zákoníku, Obchodní právo, 5/2013*

BU ÍNSKÁ, B. *Dnes neumírej! Jak se bude d ít od roku 2014?, Justice 2012*

B íEK, F. *D vod pro vydání m íle z stat tajemstvím, Justice, 2013*

ECHLOVSKÝ, V. Závazek podle nových pravidel dle dle ní lze sepsat ufl nyní, *Justice*, 2012

HYNČICOVÁ, K. Jaký je hlavní pínos nového ddictví?, *Právní rádce*, 7/2013

HYNČICOVÁ, K. Jak se bude ddit podle NOZ?, *Právní rádce*, 2/2013

HYMPL, J. Chce–d dit? Tak nezlob, *Justice*, 2011

JANUŠ, J. Volnost v ddictví m fle být i zneuffitelná, *Právní rádce*, 7/2013

KOHOUTOVÁ, Z. Nová revolu ní pravidla v d d ní, *Justice*, 2013

KOLMAN, P. Vyd d ní dnes a dle nového ob anského zákoníku (NOZ), *Obczan* 2013

KUNC, B.; LYKA, M. Právní úprava záv ti dle nového ob anského zákoníku: Posun sm rem ke common law a jeho ú elovosti?, *Právní rozhledy*, 19/2013

LINHART, A. Revolu ní zm ny v d dckém právu, *Justice*, 2013

PAVELKA, J.; JAHODOVÁ, I. Jak se bude nov d dit?, *Právní rádce*, 7/2013

PAVELKA, J.; MÍDA, D. V em spo ívá d dcká smlouva a odkaz?, *Právní rádce*, 7/2013

RYŠÁVKOVÁ, V.; PRUDÍKOVÁ, D. Nechce–se starat o psa? Chatu zd dí bratr, *MF Dnes*, 11. 10. 2013

4. Další zdroje

Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku: oficiální text důvodové zprávy publikovaný na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona>

KOLMAN, P. Vydání dnes a dle nového občanského zákoníku (NOZ), *Bulletin Advokacie*, 29. 11. 2013

<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-noz?browser=mobi>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online]

Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/legislativni-proces/>

PIKAL, D. Sverenský fond a velká očekávání?, *Epravo*, 16. 4. 2014

<http://www.epravo.cz/top/clanky/sverensky-fond-a-velka-ocekavani-94144.html>

PILIK, V., Tzv. negativní závazek, *Právní prostor*, 10. 11. 2014

<http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/tzv-negativni-zavet>

SEEMANOVÁ, J.; POKORNÁ, M. Sepisování ve veřejných listinách jako hlavní úloha notáře (podle nového občanského zákoníku), *Ad Notam 4/2013*

http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_4.pdf

Seznam použitých zkratk

ABGB ó císařský patent . 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník obanský, ve znění pozdějších předpis

R ó Česká republika

NOZ ó termín používaný od doby platnosti a v poátku účinnosti pro zákon . 89/2012 Sb., obanský zákoník, v platném znění

NS ó Nejvyšší soud České republiky

O. z.; o. z. 2012 ó zákon . 89/2012 Sb., obanský zákoník, v platném znění

Ob. zák. 1950 ó zákon . 40/1964 Sb., obanský zákoník, ve znění pozdějších předpis

Ob. zák. 1964; OZ 1964 ó zákon . 141/1950 Sb., obanský zákoník, ve znění pozdějších předpis

OS ó Zákon . 99/1963 Sb., obanský soudní řád, ve znění pozdějších předpis

Z. S. ó Zákon . 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpis

Resumé

Podmínkou mé diplomové práce je přiblížení a popis základních institutů českého práva s ohledem na autonomii vůle z stavitele tak, jak jsou upraveny v občanském zákoníku po jeho rekonstrukci k 1. 1. 2014. S ohledem na podstatné a rozsáhlé změny, kterými si prošly prostředky, jimiž může pozůstalý za života upravit nakládání s pozůstalostí mortis causa, má téma přiblížit aktuální a z toho důvodu jsem si ho zvolila. Snáhl jsem se podat ucelený obraz možností otevírajících se vůči z stavitelem v případě, že se rozhodne upravit rozdělení svého majetku mimo zákonnou českou posloupnost.

Celá práce je rozdělena do pěti kapitol, jejichž obsah objasňuje historii českého práva v daném území, elementární pojmy, podmínky vzniku dnešního kodexu, instituty upravující přechod pozůstalosti na právní nástupce a v největším rozsahu též české tituly, a to ve své době novoty, které přinesla úprava občanského práva.

V první části textu se zabývám historickým vývojem a východiskem českého práva v období od posledních desetiletí vlády Habsburské dynastie, až do přijetí o. z. 2012, jelikož je vhodné mít alespoň rámcovou představu o souvislostech vedoucích až k dnešní podobě českého práva.

Druhá kapitola vysvětluje základní legální pojmy uplatňující se napříč celou oblastí vymezenou § 1475 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.

Další část je věnována především přehledu o nové úpravě, jejímu účelu a smyslu, imanentním principům a především právním jednáním, která ovlivní osud majetku zemřelého, vyjma důvodů českého práva.

Čtvrtá a patrně nejpodstatnější část překládané závěrečné práce pojednává o českých titulech, jako nezbytných požadavcích pro přechod pozůstalosti a o jejich vzájemných vztazích. Jmenovitě se jedná o zákon, jemuž se vzhledem k respektování vybraného tématu nedostalo velkého prostoru, závěrečnou českou smlouvu.

Posledními dvěma kapitolami už jen doplním výčet variant odrážejících další možné přání z stavitele. Tím je odkázání dílu pozůstalosti těm osobám, kterým osobně nabývajících z dědictví a samozřejmě vydání, jako způsob odnětí českého práva nepominutelnému dědici.

Abstract

The subject of my diploma thesis is to show in detail and describe the basic institutes of inheritance with regards to the autonomous will of the testator, according to the Civic Code after the recodification in force since 1.1.2014. With regards to significant and extensive changes of the means, with which the testator can manage the treatment of the inheritance mortis causa, I considered this subject relevant and that is why I chose it. I tried to supplant a wholesome view of the possibilities open to testators in case they decide to change the division of their property out of the lawful hereditary succession.

The thesis is divided into six chapters that contain the history of inheritance in our country, basic terms, reasons for the creation of the current codex, institutes governing the transition of the estate to the legal successor and the largest part explains the inheritance titles according to the changes brought about by the alteration of the civil law.

In the first part of the text, I describe the historical development and basis of inheritance laws in the period since the last decade of the reign of the Habsburg dynasty, until the adoption of the Civic Code in 2012, since it is valuable to have at least some idea about the circumstances leading to the current way of inheritance.

The second chapter explains the basic legal terms used in the area of § 1475 and following of Act n. 89/2012, Coll.

The next part is dedicated to the process of adoption of the new legislation, its purpose and meaning, immanent principles and, above all, legal proceedings that influence the fate of the property of the deceased, except for the reasons for inheritance.

The fourth and probably the most important part of this diploma thesis is about inheritance titles as necessary requirements for the transition of the inheritance and about their mutual relations. Namely, there are the law that was not given much space due to respecting the subject of the thesis, last will and the contract of inheritance.

In the last two chapters I only complete the list of possibilities reflecting possible wishes of the testator. That is to bequeath a part of the inheritance to a third person to the detriment of the persons acquiring the heritage, and of course, disinheritance, as means of taking away rights to inherit of an inalienable heir.

**Název diplomové práce v anglickém jazyce
(the name of the thesis in English)**

The will of the testator under the new Civil Code

Klí ová slova

Dídké právo

Instituty dídkého práva

Záv

Key words

Inheritance law

Inheritance law institutes

Testament